

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Az önkéntes visszalépés büntetőjogi megítélése a
bírói gyakorlat tükrében**

**Kézirat lezárásának dátuma:
2024/02/04.**

Tartalomjegyzék

I.	Bevezetés, célok	3
II.	Az önkéntes visszalépésről általában	5
III.	Az előkészülettől való önkéntes visszalépés	7
IV.	A kísérlettől való önkéntes visszalépés	9
V.	Az önkéntesség meghatározására szolgáló elméletek	12
	<i>VI.1. Az önkéntességet meghatározó pszichológiai elméletek</i>	<i>12</i>
	<i>VI.2. Az önkéntességet meghatározó normatív elméletek</i>	<i>14</i>
	<i>VI.3. A pszichológiai és a normatív elméletek összevetése</i>	<i>15</i>
VI.	Az önkéntes visszalépés a magyar joggyakorlatban	18
	<i>VI.1. A döntően belső elhatározás</i>	<i>19</i>
	<i>VI.2. A külső körülménytől való mentesség megállapítása</i>	<i>21</i>
VII.	Anomália beazonosítása a bírói gyakorlatban	26
VIII.	Az önkéntesség kizárása: leküzdhetetlen akadály, vagy jelentősen nehezítő körülmény?	27
IX.	Az anomália lehetséges megoldásai	31
X.	Konklúzió	32
	Irodalomjegyzék	35
	Hivatkozott jogszabályok	37
	Hivatkozott joggyakorlat	37

I. Bevezetés, célok

Ha valaki egy tényállásszerű, jogellenes cselekményt valósít meg, és bűnössége megállapítható, azt általában szankció kiszabása követi. Azonban az is elmondható, hogy kriminálpolitikai szempontból bizonyos feltételek mellett a bűncselekmények befejezettségének elmaradásához nagyobb érdek fűződik,¹ mint ahhoz, hogy az elkövetővel szemben mindenáron szankció kiszabására kerüljön sor.² Ennek oka, hogy a visszalépésért „járó” büntetlenség kilátásba helyezése hatékonyabb prevenciós hatást fejt ki, mint a büntetéssel való fenyegetés.³ A jogalkotó így bizonyos, Angyal Pál szavaival élve „jutalomszerű” előnyök kilátásba helyezésével arra biztatja a bűncselekmény elkövetőjét, hogy ne folytassa a deliktumot, vagy hárítsa el a bekövetkező eredményt.⁴ Ezen érdekből kifolyólag a büntetőjogban számos helyen megjelennek büntethetőséget megszüntető okok, amelyek közül az egyik az önkéntes visszalépés jogintézménye, amely mind a kísérletnél, mint az előkészületnél szabályozásra került.⁵ Azonban arra a kérdésre, hogy jelen esetekben pontosan mi minősülhet önkéntesnek, nincs egyértelmű válasz a büntetőjogi dogmatikában,⁶ valamint a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) sem definiálja az értelmező rendelkezései között, vagy ad támpontokat, így konkrét tartalmát a jogalkalmazó bontotta ki.

Az önkéntesség megítélésével kapcsolatban az egyik legfontosabb joggyakorlati matéria a 4/2002-es Büntető Jogegységi Határozat. Jelen jogegységi foglalja magában az önkéntesség megállapíthatóságának feltételeit, amely nem más, mint a döntően belső indíttatás, és ezzel egyidejűleg a külső körülmények hiánya. Ezen kívül önkéntességet kizáró okokat tartalmaz, többek között ilyen okként nevesíti a *leküzdhetetlen* valós vagy vélt akadályt. Azonban 2013-ban a Kúria mint harmadfokú bíróság egyik határozatának ratio decidendi-jében arra az

¹POLT PÉTER: *A büntetőjogi felelősség*. In: POLT PÉTER (szerk.): Új Btk. kommentár 1. kötet. Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó. Budapest, 2013. 88-89. pp.

²NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmény tana*. Iurisperitus. Szeged, 2019. 321.p.

³SZOMORA ZSOLT: *Die ungarische Versuchsdogmatik – eine Frage der Vorverlagerung der Strafbarkeit im Strafrecht?* In: ARNDT SINN, WALTER GROPP, FERENC NAGY (szerk.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und ungarischen Strafrechts*. V&R Unipress. Göttingen, 2011. 165. p.

⁴ANGYAL PÁL: *Visszalépés a kísérlettől, eredményelhárítás és jóvátétel*. In: (szerk.) PAULER IMRE: *Értekezések a társadalmi tudományok köréből*. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 2010. 148. p.

⁵1. kísérlettől való önkéntes visszalépés: Btk. 10.§ (4) és (5) bekezdés, valamint az előkészülettől való önkéntes visszalépés 11.§ (2) és (3) bekezdés.

⁶LAURA FELDMANIS: *Freiwilligkeit – gleichzeitig der Eckstein und der Stolperstein bei der Behandlung des Rücktritts vom Versuch Die Bestimmung des Begriffes der Freiwilligkeit und die Abgrenzung vom misslungenen Versuch*. Juridica International. XX/2013. January. 207. p.

álláspontra tért, hogy az önkéntességet nem csak az elháríthatatlan (leküzdhetetlen) akadály, hanem már a jelentősen nehezítő körülmény is kizárja. Ennek értelmében kevesebb esetben lehetne önkéntes visszalépést megállapítani,⁷ valamint a kötelezően alkalmazandó fentebb említett jogegységi határozattal sem áll összhangban.

A két legfelsőbb bírói testület által hozott döntés egymással szembehelyezkedik, így ezen széttartó joggyakorlatra való tekintettel a dolgozatom célja a büntetőjogi értelemben vett önkéntesség tartalmának körülhatárolása a 4/2002-es Büntető Jogegységi Határozat és a joggyakorlat alapján. Ezen kívül célom az is, hogy vizsgáljam a kettő említett határozat közötti kollíziót, és lehetséges megoldási javaslatot adjak annak feloldására.

A tudományos munkámban ennek érdekében bemutatom az önkéntes visszalépés hatályos szabályozását, jogpolitikai indokait. Tekintettel arra, hogy a német jogdogmatika számos helyen hasonlóságot mutat a magyarral, a dolgozatomban kitérek a hazai normatív, jogtudományi és joggyakorlati háttér mellett a német dogmatikára és joggyakorlatra is. Ez azt szolgálja, hogy megállapíthatóak legyenek olyan közös értékek, fogalmi elemek a két ország között, amelyek társadalmi háttértől függetlenül fennállnak.⁸ Ennek figyelembevételével munkámban különféle német büntetőjogi dogmatikából eredő lehetséges önkéntesség-elméleteket járok körbe.

Mindezt követően a dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a magyar judikatúrában az önkéntes visszalépés megítélése mennyiben felel meg 4/2002-es Büntető Jogegységi Határozatban lefektetett önkéntességi ismérveknek, külön fejezetben kitérve a döntően belső indíttatásra, valamint a külső körülmények hiányára. Továbbá górcső alá veszem az említett jogegységi határozat, valamint a 2013-as kúriai határozat közötti eltéréseket, különös figyelmet fordítva az önkéntességet kizáró okokra, azon belül pedig arra, hogy az elkövetés során a leküzdhetetlen akadály vagy a jelentősen nehezítő körülmény zárhatja ki a visszalépés önkéntességét.

Dolgozatom a fentiek kimerítő bemutatása után megoldási javaslatot tesz a felmerült divergáló bírói gyakorlat megszüntetésére.

⁷ BH2013.324.

⁸ HORVÁTHY BALÁZS: *A jogösszehasonlítás és az európai integráció*. 2005. 7. p.

Tekintettel arra, hogy az önkéntes visszalépés megítélésének egyes aspektusaiban széttart a joggyakorlat, indokoltnak tartom a témaválasztásom, hiszen az az egyéges joggyakorlat elősegítése érdekében szükséges és hasznos lehet.⁹

II. Az önkéntes visszalépésről általában

Az önkéntes visszalépés a kísérlet és az előkészület büntethetőségét szünteti meg. Fő célja az, hogy értékelésre kerüljön annak ténye, hogy az elkövető a deliktum következményeinek elhárította vagy kisebbre csökkentette.¹⁰

A büntethetőséget megszüntető okokon belül törvényben felsorolt egyéb oknak, azon belül is a Btk. általános részében szabályozottnak minősül.¹¹ Ebben az esetben az adott cselekmény bűncselekménynek minősül, fennállnak az elkövetéskor a büntethetőség feltételei, azonban utóbb az önkéntes visszalépés okán megszűnik.¹² Az önkéntes visszalépés gyűjtőfogalom: kísérletnél az önkéntes elállást valamint az önkéntes eredményelhárítást jelenti, illetve az előkészületnél három, lentebb taglalt visszalépő magatartást foglal magában.

Fontos azonban kiemelni, hogy amennyiben a már megvalósított magatartás egyéb bűncselekményt valósít meg, abban az esetben az elkövető azért felelősséggel fog tartozni (maradékbűncselekmény). Csupán azon deliktum vonatkozásában szűnik meg a büntethetősége, amelytől önként visszalépett.¹³

A kísérlettől való önkéntes visszalépés során *objektív oldalon* lényeges, hogy eredménybűncselekmények esetén a már megvalósult kísérleti magatartás alkalmas legyen arra, hogy a későbbiekben tényállásszerű eredményt előidézz (akár visszalép tőle, akár nem).¹⁴ Tehát ha az elkövető meg sem indította az okfolyamatot, amely az eredményhez vezethetne, akkor az önkéntes eredményelhárítás, mint büntethetőséget megszüntető ok megállapítása fogalmilag kizárt lesz.¹⁵

⁹ Kijelentem, hogy tudományos munkám elkészítéséhez mesterséges intelligenciát használó szoftvert nem használtam fel.

¹⁰ DERES PETRONELLA: *A kísérlet és az előkészület. Az alkalmatlan kísérlet. Büntethetőséget megszüntető okok a kísérlet és az előkészület körében. Felelősség a maradék-bűncselekmény miatt.* In: DOMOKOS ANDREA (szerk.): *Büntetőjog I. Általános rész.* Patrocínium Kiadó, Budapest, 2015. 58. p.

¹¹ FÖLDVÁRI JÓZSEF: *A magyar büntetőjog. Általános rész.* Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 174-175. pp.

¹² KOMPORDAY-OROSZ NOÉMI: *A büntetőjogi felelősségrevonás akadályai.* In: FILÓ MIHÁLY- KOMPORDAY OROSZ NOÉMI (szerk.): *Büntetőjog Általános Rész.* Elte Eötvös Kiadó, Budapest, 2022. 63. p.

¹³ NAGY ZOLTÁN: *A bűncselekmény megvalósulási stádiumai.* In: BALOGH ÁGNES – TÓTH MIHÁLY (szerk.): *Magyar büntetőjog. Általános Rész.* Osiris kiadó, Budapest, 2010. 193. p.

¹⁴ SZOMORA ZSOLT: *Az önkéntes visszalépés objektív kizártsága.* In: KARSAI KRISZTINA (szerk.) *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz.* Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2022. 68. p.

¹⁵ EBH.2008.1756.

Ezen kívül a joggyakorlatban kialakultak szerint a visszalépő magatartásnak döntő, jelentősen meghatározó szerepe kell, hogy legyen az eredmény elmaradásában.¹⁶ Így például abban az esetben, ha élet elleni támadás után több órával az elkövető segítséget hív a sérülthöz, az nem tekinthető az eredmény önkéntes elhárításának, holott a sikeres beavatkozásnak köszönhetően az eredményeként a passzív alany életét mégis megmentették.¹⁷

Az álláspontot, miszerint a visszalépő magatartásnak jelentősen befolyásoló szerepe kell, hogy legyen az eredmény elhárításában, már Finkey Ferenc is elvetette. Mindezt azzal indokolta, hogy a kísérlet fogalmához és lényegéhez nem tartozik szorosan hozzá, hogy mi miatt maradt el a befejezés.¹⁸ Ambrus István,¹⁹ Belovics Ervin²⁰ és Nagy Ferenc²¹ sem ért egyet ezzel a felfogással. Álláspontjuk szerint a törvény csak azt a kitéfelt határozza meg az önkéntes eredményelhárításnál, hogy aktív magatartást kell, hogy tanúsítson az elkövető. Ennek pedig okozati összefüggésben kell lennie az eredmény elmaradásával. Az a tény pedig, hogy ez döntő körülményként volt jelen, vagy csupán a véletlennek, szerencsének köszönhető, nem bír relevanciával.²²

Szubjektív oldalon a visszalépés végleges tervfeladást feltételez, amelyeknek a külső körülményekből ki kell tűnnie,²³ illetve ennek a végleges tervfeladásnak önkéntesnek kell lennie. Így például abban az esetben, ha csak azért hagyja abba az elkövető a cselekményt, mert elfárad, és folytatni kívánja, önkéntes elállás nem valósul meg.²⁴

Az önkéntesség megítélése vonatkozásában már Wlassics Gyula is felvetett értelmezési problémákat. Véleménye szerint a bírói gyakorlatnak kell kimunkálnia az önkéntesség tartalmát, azonban szükséges lenne hozzá egy törvényi útmutatás.²⁵

¹⁶ GELLÉR BALÁZS – AMBRUS ISTVÁN: *A magyar büntetőjog általános tanai* I. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2019. 373. p.

¹⁷ BH. 1995.500.

¹⁸ FINKEY FERENC: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Politzer. Budapest, 1905. 327. p.

¹⁹ GELLÉR-AMBRUS, 2019. 374. p.

²⁰ BELOVICS ERVIN: *Büntetőjog I. Általános rész*. HVG ORAC. Budapest, 2017. 328. p.

²¹ NAGY, 2019. 323-324. pp.

²² BELOVICS, 2017. 328. p.

²³ SZOMORA ZSOLT: *A visszalépés szubjektív oldala: az önkéntesség értelmezése*. In: KARSAI KRISZTINA (szerk.) *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2022. 69. p. és 4/2002 BJE

²⁴ CSEMÁNÉ VÁRADI ERIKA: *A bűncselekmények megvalósulási szakaszai*. In: GÖRGÉNYI ILONA – GULA JÓZSEF – HORVÁTH TIBOR et al.: *Magyar büntetőjog általános rész*. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2019. 240. p.

²⁵ WLASSICS GYULA: *A bűnkísérlet és a bevégzett bűncselekmény. II. kötet*. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1887. 293. p.

III. Az előkészülettől való önkéntes visszalépés

Az előkészületi cselekményektől való önkéntes visszalépés jogintézményéről csak az 1950. II. törvény (továbbiakban: Btá.) óta beszélhetünk, mivel az 1878. évi V. törvény (továbbiakban: Csemegi kódex) még nem szabályozta az általános részében az előkészületet, csak jogtudományi kategóriaként létezett.²⁶ Először a Btá. rendelkezett az előkészület törvényi fogalmáról, így itt kapott normatív alapot az előkészülettől való önkéntes visszalépés is.²⁷ A Btá. indokolása szerint az ezen törvényt megelőző szabályozások értelmében az előkészület általában büntetlen maradt,²⁸ csupán ritkán, egyes esetekben nyilvánították büntetendőnek némely deliktum előkészületi cselekményét.²⁹

A Btá. az előkészülettől való önkéntes visszalépés esetén a büntetés korlátlan enyhítéséről, valamint a bűnösség megállapításának és a büntetés kiszabásának mellőzéséről rendelkezett. A későbbi szabályozások azonban már azt tartalmazták, hogy az önkéntes visszalépés megvalósulásakor az elkövető *nem lesz büntethető*. Ezen elkövetőnek kedvező rendelkezést az 1961. évi V. törvény 11.§-a³⁰ vezette be először.

Ezen jogszabályhely a Btá-val ellentétben a harmadik bekezdésében már tartalmazta azt a kitételezt is, miszerint ha a visszalépésig megvalósult cselekmény már más bűncselekményt képez, akkor azért az elkövető felelősségét meg kell állapítani (maradékbűncselekmény).

Jelenleg az alábbi szabályozást tartalmazza a Btk.

²⁶ GÁL ANDOR: *Gondolatok az előkészületi cselekmények kriminalizációjáról, különös tekintettel a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánítására*. Büntetőjogi szemle IX. évfolyam 2020/2. szám. 2. p.

²⁷ *Az előkészület büntetését a törvény különös rendelkezései határozzák meg.*

(3) *Előkészület esetén a büntetést korlátlanul enyhíteni (52. §), sőt a bűnösség megállapítását és a büntetés kiszabását mellőzni is lehet azzal szemben:*

a) *akinek önkéntes elállása vagy önkéntes elhárító tevékenysége folytán maradt el a büntettnék vagy kísérletének elkövetése;*

b) *aki az elkövetés elhárítása céljából korábbi felhívását, ajánlkozását vagy vállalkozását visszavonta, vagy a többi közreműködőt az elkövetéstől való elállásra rábírni törekedett, tekintet nélkül arra, hogy a büntettnék vagy kísérletének elkövetése említett tevékenysége folytán maradt-e el vagy sem;*

c) *aki az előkészületet a hatóságnál feljelentette.* – Btá. 19.§ (3)

²⁸ CSEMÁNÉ, 2019. 226. p.

²⁹ Btá. indokolása a 19.§-hoz

³⁰ (2) *Nem büntethető előkészület miatt.*

a) *akinek önkéntes elállása folytán maradt el a büntett véghezvitelének a megkezdése;*

b) *aki az elkövetés elhárítása céljából korábbi felhívását, ajánlkozását vagy vállalkozását visszavonta, vagy a többi közreműködőt az elkövetéstől való elállásra rábírni törekedett, ha a büntett véghezvitelének a megkezdése bármely okból elmaradt;*

c) *aki az előkészületet a hatóságnál feljelentette.*

(3) *A (2) bekezdés eseteiben, ha az előkészületi cselekmény magában véve is megvalósította valamely más büntett törvényi tényállását, e büntett miatt az elkövető felelősségét meg kell állapítani.*

(2) Nem büntethető előkészület miatt,

a) akinek önkéntes elállása folytán marad el a bűncselekmény elkövetésének megkezdése,

b) aki az elkövetés elhárítása céljából korábbi felhívását, ajánlkozását, vállalkozását visszavonja, vagy arra törekszik, hogy a többi közreműködő az elkövetéstől elálljon, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének megkezdése bármely okból elmarad, vagy

c) aki az előkészületet a hatóságnál a bűncselekmény elkövetésének megkezdése előtt feljelenti.

(3) Ha a (2) bekezdésben meghatározott esetben az előkészület már önmagában is megvalósít más bűncselekményt, az elkövető e bűncselekmény miatt büntethető.

Az önkéntes visszalépés a) pontos megvalósulása esetében a büntethetőség megszűnésének két feltétele van: a bűncselekmény megkezdésének, azaz a kísérlet megvalósulásának el kell maradnia, és ennek oka az elkövető önkéntes elállása kell, hogy legyen.³¹ Az elállás maga egy passzív magatartás, amely során a bűncselekmény végrehajtásának folyamata véglegesen megszakad.³²

A b) pontos visszalépés esetében is két feltételt szab a jogalkotó. Az első vagylagos: az elkövetőnek vissza kell vonnia a korábbi ajánlkozását, vállalkozását, vagy rá kell bírnia a többi elkövetőt, hogy álljanak el az elkövetéstől. A másik szükséges kritérium itt is a kísérlet elmaradása. Azonban jelen esetben nem releváns az, hogy milyen okból marad el a deliktum elkövetésének megkezdése, tehát az a) ponthoz képest itt nem követeli meg a jogalkotó az okozati összefüggést az önkéntes visszalépés és az elkövetés elmaradása között. Különbség még, hogy ezen magatartások az a) pontos elálláshoz képest aktív magatartást feltételeznek.³³ A c) pont pedig akkor is büntetlenséget biztosít, hogyha a deliktum megkezdése, azaz a kísérleti szakba jutása előtt az elkövető az előkészületet feljelenti, mielőtt az a hatóság tudomására jut.³⁴

A maradékbűncselekmény az előkészületnél is relevanciával bír.³⁵ Ha az előkészületi cselekmény egy másik deliktum törvényi tényállásának felel meg, akkor azért az elkövető felelősséggel fog tartozni. Ha például lőfegyvert vásárol az elkövető emberölés szándékával, majd attól önként eláll, és emiatt nem kezdi meg az emberölés kísérletét, annak előkészületéért nem lesz büntethető. Azonban a lőfegyverrel való visszaélés bűncselekményét meg fogja valósítani annak vásárlásával.³⁶

³¹ FÖLDVÁRI, 2006. 192. p.

³² BELOVICS, 2017. 334. p.

³³ BELOVICS, 2017. 335. p.

³⁴ CSEMÁNÉ, 2019. 232. p.

³⁵ WIENER A. IMRE: *Az önkéntes visszalépés és a maradékbűncselekmény*. In: BÁRD KÁROLY – GELLÉR BALÁZS – LIGETI KATALIN et al.: Büntetőjog Általános Rész. KJK- KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2002. 98. és 101. pp.

³⁶ FÖLDVÁRI, 2006. 193. p.

IV. A kísérlettől való önkéntes visszalépés

Hamar felismerést nyert, hogy aki a deliktumot megkezdi, de elkövetésétől annak végrehajtása közben visszalép, nem büntethető ugyanúgy, mint aki cselekményével a kísérleti szakban reked. Az előkészülettel ellentétben a Csemegi kódex is tartalmazta a kísérlettől való önkéntes visszalépés jogintézményét.³⁷ A szabályozással kapcsolatban abban bíztak, hogy a büntetlenség reménye a potenciális elkövetőket elrettenti a megkezdett cselekmény befejezésétől, és így a deliktumok száma redukálódni fog.³⁸

Lőw Tóbiás szerint a kísérlet megvalósulásának egyik feltétele, hogy a bűncselekmény megvalósulása egy tettes akaratán kívülálló körülmény miatt legyen akadályoztatva. Ebből a contrario az következik, hogyha az elkövető az általa „megkezdett ösvényen továbbhaladás” helyett belső akaratából kifolyólag visszalép a cselekményétől, akkor az adott bűncselekmény vonatkozásában elkövető büntethetősége megszűnik. Ha pedig a visszalépésig megvalósult magatartás önmagában nem képez bűncselekményt, akkor az elállás vissza fog hatni a szándékra és az elhatározásra, és a már megvalósult cselekmény „elveszti criminalis jellegét”.³⁹

A Csemegi kódex a kísérlettől való önkéntes visszalépés esetére teljes büntetlenséget biztosított. A Btá. azonban a 18.§-ában⁴⁰ már csak a korlátlan enyhítést, illetve bűnösség és büntetés kiszabásának mellőzését szabályozza, hasonlóan, mint az előkészületnél.

Az 1961. évi V. törvény már ismét teljes büntetlenséget biztosított, és az előző fejezetben kifejtettekhez hasonlóan behozta a maradékbűncselekmény jogintézményét.⁴¹ Ezt követte a régi Btk is.⁴²

³⁷ 67. § Nem büntetetik a kísérlet:

1. ha a tettes a megkezdett büntett vagy vétség véghezvitelétől önként elállott;
2. ha a büntett vagy vétség tényálladáshoz tartozó eredményt, - mielőtt cselekménye fölfedeztetett volna, - önként elhárította.

³⁸ FINKEY, 1905. 327. p.

³⁹ LŐW TÓBIÁS: *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878.V.tcz) és teljes anyaggyűjteménye. – I. kötet.* Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, Budapest, 1880. 430. p.

⁴⁰ (2) Kísérlet esetében a büntetést korlátlanul enyhíteni (52. §), sőt a bűnösség megállapítását és büntetés kiszabását mellőzni is lehet a tétlessel szemben:

a) aki az elkövetést arra alkalmatlan tárgyon vagy alkalmatlan és egyszersmind veszélytelen eszközzel kísérelte meg vagy

b) aki a cselekmény végrehajtásától önként elállott vagy annak végrehajtása után az eredmény bekövetkezését önként elhárította.

⁴¹ (3) Nem büntethető kísérlet miatt, akinek önkéntes elállása folytán maradt el a büntett véghezvitele, továbbá az sem, aki az eredmény bekövetkezését önként elhárította. Ha a cselekmény magában véve is megvalósította valamely más büntett törvényi tényállását, e büntett miatt az elkövető felelősségét meg kell állapítani.

⁴² (3) Nem büntethető kísérlet miatt, akinek önkéntes elállása folytán marad el a bűncselekmény befejezése, továbbá az sem, aki az eredmény bekövetkezését önként elhárítja.

A kísérlettől való önkéntes visszalépés jelenleg hatályos intézményét a Btk. 10. § (4) bekezdése tartalmazza, amely szerint

(4) *Nem büntethető kísérlet miatt,*

a) *akinek önkéntes elállása folytán marad el a bűncselekmény befejezése, vagy*

b) *aki az eredmény bekövetkezését önként elhárítja.*

(5) *Ha a (4) bekezdésben meghatározott esetben a kísérlet már önmagában is megvalósít más bűncselekményt, az elkövető e bűncselekmény miatt büntethető.*

A törvényszöveg alapján megállapítható, hogy a kísérlettől való önkéntes visszalépés egy olyan büntethetőséget megszüntető ok, amely az elkövető személyéhez tapad, a másik elkövetőre nincs kihatással.⁴³ Ezen kívül kiemелendő, hogy az adott cselekmény jogellenességét, és bűnösségét nem érinti, csupán büntethetőségi akadályt képez.⁴⁴ Ha az elkövető önként visszalép, akkor az adott deliktum kísérlete tekintetében teljes mértékben mentesülhet a szankciók alól. Az elkövető azonban felelősséggel tartozik a bűncselekmény kísérletével összefüggésben elkövetett egyéb bűncselekményekért (befejezett maradékbűncselekmények).⁴⁵

Az is kiolvasható a jogszabályhelyből, hogy az önkéntes visszalépésnek a kísérlet vonatkozásában két megvalósulási formája van: az önkéntes *eredményelhárítás* és az *elállás* a bűncselekmény befejezésétől. A legfőbb elhatároló ismérv a két visszalépés-fajta között, hogy az elállás *passzív*, az eredményelhárítás pedig *aktív* beavatkozást feltételez.⁴⁶ A kísérlet vonatkozásában azt, hogy mikor melyik visszalépésforma valósítható meg, az határozza meg, hogy (i) *teljes* vagy (ii) *nem teljes* kísérletű bűncselekményekről beszélünk.⁴⁷ Utóbbiak esetén a törvényszöveg a) pontja, az önkéntes elállás, előbbieket pedig a b) pontja, az eredményelhárítás lesz irányadó.

Az eredményelhárítás tehát a (i) teljes (befejezett) kísérletű bűncselekmények visszalépő magatartása. Ilyenkor a tettes az elkövetési magatartást teljes mértékben kifejtette, csak az eredmény nem következett be, tehát a megindított okfolyamat minden további elkövetési magatartás kifejtése nélkül már az eredményhez vezet.⁴⁸

⁴³ BH1997. 566.

⁴⁴ NAGY, 2019. 321. p.

⁴⁵ SZOMORA, 2011. 160. p.

⁴⁶ WIENER, 2002. 97-98. pp.

⁴⁷ KOMPORDAY-OROSZ NOÉMI: *A bűncselekmény megvalósulási szakaszai*. In: (szerk.) FILÓ MIHÁLY-KOMPORDAY OROSZ NOÉMI: *Büntetőjog Általános Rész*. Elte Eötvös Kiadó. Budapest, 2022. 77. p.

⁴⁸ 4/2002 BJE Indokolás 1. pont

Teljes kísérletű bűncselekmények esetén⁴⁹ az idézett jogszabályhely b) pontja csak azon deliktumi körökben biztosít lehetőséget az önkéntes visszalépésre, amelyek ún. materiális bűncselekmények,⁵⁰ vagyis eredményt feltételeznek a deliktum teljes megvalósulásához. Ameddig tehát az eredmény nem következik be a tanúsított magatartás miatt, addig a bűncselekmény kísérletéről beszélhetünk. Ekkor az elkövető még az eredmény bekövetkezése előtt kifejtett cselekményével önként elháríthatja azt, így az adott deliktum vonatkozásában nem lesz büntethető, csak a maradékbűncselekményért. Abban az esetben, ha az elhárító magatartás nem sikeres, a törekvés önmagában nem lesz elég, hogy az elkövető a szankciók alól mentesüljön,⁵¹ csupán enyhítő körülményként szolgálhat.⁵²

A (ii) nem teljes kísérletek esetében az elkövető részben fejt ki az elkövetési magatartást. Ilyenkor a befejezettséget kiváltó okfolyamat már megindult, de az elkövetési magatartás folytatása vagy az elkövetési magatartás egyéb mozzanatainak a realizálása nélkül a befejezettség (akár az eredmény) nem valósulhat meg.⁵³

A fenti törvényszöveg a) pontja szerinti önkéntes elállás tehát azon deliktumok körében fordulhat elő, amelyeknél egy magatartás kifejtésével még nem válhat befejezetté a bűncselekmény (például személyi szabadság megsértése).⁵⁴ Erre példa a szexuális erőszak, amelynél a befejezettséghez az szükséges, hogy megvalósuljon a 197.§ (1) bekezdés a) pontja szerint az élet- vagy testi épség elleni közvetlen fenyegetés és a szexuális kényszerítés is.⁵⁵ Ha ebből még csak a fentebb írt fenyegetés valósult meg, a deliktum kísérleti szakban van, ekkor még helye lehet önkéntes elállásnak, amely a passzivitással már meg is valósul. Nem teljes kísérlete lehet mind materiális (például zsarolás, amelynek az eredménye a vagyoni hátrány okozása), mind immateriális (előbb említett szexuális erőszak, amelynek nincs eredménye) bűncselekményeknek. Azonban befejezett kísérletű eredménybűncselekménytől nem lehet elállni (emberölés).⁵⁶

⁴⁹ nem minden teljes kísérletű bűncselekmény eredménybűncselekmény, egyéb tényállási elem is hiányozhat, például: más tudomására jutás. WIENER, 2002. 95. p.

⁵⁰ azonban eredménybűncselekményeknek nem csak teljes kísérlete lehet, pl.: zsarolás

⁵¹ SZOMORA, 2011. 161. p.

⁵² SZOMORA ZSOLT: *Az önkéntes visszalépés formái: az elállás és az eredményelhárítás*. In: KARSAI KRISZTINA (szerk.) *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2022. 68. p.

⁵³ 4/2002 BJE Indokolás 1. pont

⁵⁴ SZOMORA, 2022. 68. p. példa: szexuális erőszak, rablás

⁵⁵ GELLÉR–AMBRUS, 2019. 371. p.

⁵⁶ I. BH.1999.543. A befejezett kísérlet esetében - miután az elkövető a bűncselekmény megvalósulása érdekében már minden tőle telhetőt megtett - az önkéntes elállás fogalmilag kizárt.

V. Az önkéntesség meghatározására szolgáló elméletek

Tekintettel arra, hogy nincs törvényben definiálva az önkéntesség, az ismérvek meghatározásának elősegítésére különféle elméletek jöttek létre, amelyek pszichológiai és normatív szempontokat vizsgálnak.⁵⁷ Ezen koncepciók a német büntetőjogi dogmatikához tapadnak, azonban vizsgálatuk és bemutatásuk pontosabb képet festhet a magyar önkéntességfogalom értelmezéséről. Mindemellett olyan egyetemes értékeket is tartalmazhatnak, amelyek társadalmi háttértől függetlenül fennállnak.

A pszichológiai elmélet szerint a visszalépés önkéntes, ha az elkövető kényszer nélkül cselekedett, és nem önkéntes, ha a körülmények olyan erős nyomást gyakoroltak az elkövetőre, hogy nem volt ezen kívül más lehetősége. A normatív elméletek ezzel szemben a visszalépő cselekmény „indítékát” is vizsgálják: a magatartás csak akkor ítéltető önkéntesnek, ha a visszalépés motivációja a „törvényes útra való visszatérés.”⁵⁸

A két kategória közötti különbséget az alábbi példával kívánom megvilágítani: az elkövető visszalép, mert úgy látja, hogy figyelik, és számít arra, hogy a bűncselekmény elkövetése esetén hamarosan letartóztatják és bíróság elé állítják. A pszichológiai elméletek azért utasítják el ezen esetben az önkéntességet, mert az elkövető „kényszerhelyzetben” volt, és gyakorlatilag nem volt más választása, mint a visszalépés. A normatív elméletek ezzel szemben azért, mert az elkövető csupán az adott szituációban számára megfelelően és észszerűen cselekszik, és nem a további, jövőbeli jogszerű magatartásokhoz alkalmazkodás motiválja.⁵⁹ A következőkben ezen meghatározásokat mutatom be.

V.1. Az önkéntességet meghatározó pszichológiai elméletek

A pszichológiai meghatározás alapján önkéntességet akkor kell feltételezni, ha a visszalépő személy „*továbbra is ura maradt döntései felett*”, csupán nem kívánja befejezni az elkezdett magatartást.⁶⁰ Az önkéntesség kérdése nem attól függ, hogy a visszalépés indítéka erkölcsileg igazolható-e. Csupán az a tény vizsgálendő, hogy az adott visszalépés a személy választási szabadsága alapján döntött-e úgy, hogy a cselekmény abbahagyja, vagy bármilyen egyéb körülmény miatt.⁶¹

⁵⁷ DENNIS DOLD: *Eine Revision der Lehre vom Rücktritt vom Versuch*. Mohr Siebeck. Tübingen, 2017. 179. p.

⁵⁸ CLAUS ROXIN: *Strafrecht Allgemeiner Teil Band II. Besondere Erscheinungsformen der Straftat*. C.H. Beck. München, 2003. 590-591. pp.

⁵⁹ ROXIN, 2003. 591. p.

⁶⁰ FELDMANIS, 2013. 208. p.

⁶¹ CHRISTIAN JÄGER: *Das Freiwilligkeitsmerkmal beim Rücktritt vom Versuch*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. vol. 112, no. 4, 2000. 784. p.

Ebben az esetben tehát csak az elkövetőnek a *konkrét cselekményre* vonatkozó döntése releváns - az a döntés, hogy a jogsértést befejezi-e vagy sem. Az elkövető későbbi magatartásának és az annak alapjául szolgáló motívumoknak a jogrenddel való összhangjának nincs jelentősége, mert ezek nem tartoznak a bűncselekmény bűnösségi szintjének vizsgálati tárgyai közé.⁶²

A lelepleződéstől vagy a büntetéstől való félelem a pszichológiai elméletek szerint nem áll az önkéntesség útjában, ha az elkövetőnek még van lehetősége dönteni a bűncselekmény befejezése és a visszalépés között. Ebben az összefüggésben azt is figyelembe kell venni, hogy a cselekmény megszakítása gyakran nem alkalmas arra, hogy az akkor már büntetendő magatartás felfedezését megakadályozza, hanem éppen ellenkezőleg, a lelepleződést akár elő is segítheti. Ilyen eset például ha az elkövető abbahagyja a sértett fojtogatását, az nagy valószínűséggel segítségért fog kiabálni.

A pszichológiai meghatározások közül az egyik leghíresebb a (i) Frank-formula, amely szerint „*önkéntes a visszalépés, ha a tettes azt mondja: én nem akarom a célt valóra váltani, noha megtehetném; nem önkéntes, ha azt mondja: én nem tudok célhoz érni, jóllehet akarnám*”.⁶³

Ebből következőleg, ha az elkövetőben az a gondolatmenet zajlik le, hogy „nem tudom elérni a célomat, akkor sem, ha szeretném” akkor már nem lehet megállapítani az önkéntességet. Ekkor megghiúsult kísérletről beszélünk.⁶⁴ Ilyenkor igazából már nincs semmi, amitől az elkövető visszaléphetne.⁶⁵

Ezen kívül (ii) Schröder is pszichológiai önkéntességfogalmat határozott meg, álláspontja szerint akkor önkéntes a visszalépés, ha azt az elkövetőt saját, autonóm indítékai vezérlik, azaz ha az elkövető kizárólag belső megfontolások alapján dönt az elállás vagy az eredményelhárítás mellett. Vagyis az adott szituációban nincs jelen semmi olyan külső tényező, amely számára hátrányt okozott az elkövetési magatartás kifejtése során.⁶⁶ Ezen gondolat továbbvitelével véleménye szerint akkor nem önkéntes a visszalépés, hogyha az elkövetőt „*heteronóm motívumok*” vezérlik, tehát jelen van a belső motivációin kívül eső körülmény is.⁶⁷ Azonban én Schröder elméletével nem értek egyet, mivel előfordulhat az is, hogy például az elkövető azért hagyja abba a bűncselekmény megvalósítását, mert egy

⁶² FELDMANIS, 2013. 209. p.

⁶³ NAGY, 2019. 321. p.

⁶⁴ ROXIN, 2003. 618. p.

⁶⁵ JÄGER, 2000. 784. p.

⁶⁶ ROXIN, 2003. 618-619. pp.

⁶⁷ JÄGER, 2000. 785. p.

harmadik személy jelenléte (ami elkövetőn kívüli, külső körülmény) nyugtatóan hat rá, anélkül, hogy őt bármilyen kényszerhelyzet alá helyezné.⁶⁸

Schmidhäuser (iii) pedig az elkövető bűncselekményhez fűződő érdekét teszi meg a döntő kritériumnak, és csak akkor feltételezi az önkéntességet, ha a konkrét bűncselekmény önmagában és a következmények tekintetében még foglalkoztatja a magatartást megvalósító személyt, de ettől függetlenül az elkövetéstől és a lehetséges előnytől - amihez juthatna - elhatárolódik.⁶⁹ Walter azonban kritikával illette ezen felfogást, azon indokkal, hogy a cselekmény befejezése a visszalépő számára mindig érdektelenné válik (belső, lelki okból), így Schmidhäuser megkülönböztetése nem adhat egyértelmű megoldást.⁷⁰

V.2. Az önkéntességet meghatározó normatív elméletek

A normatív elméletek az önkéntességet normatív (jogszempontú) perspektíva szerint kívánják értelmezni. Ezek a nézetek értékítéleti dimenziót is magában foglalnak.⁷¹ Ekkor egy fiktív „összehasonlítható személyre” hivatkozva jutunk el egy normatív általánosításhoz, bár annak kritériumainak részletesebb meghatározása nélkül.⁷²

A fentebb említett elméletek közé tartozik (i) Roxin koncepciója, amit a „*bűnöző racionalitásáról szóló*” doktrínának is hívják,⁷³ amely szerint önkéntes visszalépés akkor realizálódik, ha az elkövető egy „átlagos bűnöző” megjósolható magatartásaitól indokolatlanul eltérően cselekszik.

Roxin egy olyan személy szemszögét hívja segítségül, aki hidegen mérlegeli a bűncselekmény konkrét tervének kockázatait és lehetőségeit. Így például ha egyértelmű, hogy csak azért lépett vissza az elkövető, mert a deliktum folytatása esetén lelepleződött volna, nem lesz megállapítható az önkéntesség. De abban az esetben, hogyha hirtelen, meg nem állapítható okból maradt abba a deliktum elkövetése, amely nem magyarázható meg valamely, elkövető számára előnyös indokkal, akkor az elmélet alapján az önkéntes visszalépés megállapítható.⁷⁴

Azonban a Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (továbbiakban: BGH) elutasította ezen felfogást, mivel az önkéntes visszalépés nem külső nyomáson, belső gátláson alapuló esetei

⁶⁸ FISCHER, 2019. 239. p.

⁶⁹ ROXIN, 2003. 619. p.

⁷⁰ JÄGER, 2000. 785. p.

⁷¹ FELDMANIS, 2013. 209. p.

⁷² FISCHER, 2019. 240. p.

⁷³ JENS BÜLTE: *Der strafbefreiende Rücktritt vom vollendeten Delikt: Partielle Entwertung der strafbefreienden Selbstanzeige gemäß § 371 AO durch § 261 StGB*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, vol. 122, no. 3, 2010. 585. p.

⁷⁴ JÄGER, 2000. 786. p.

ezen ideológiai megfontolások alapján büntethetőnek nyilváníthatók,⁷⁵ ha az egy quasi objektív mérce alapján nem feleltethető meg egy átlagos elkövető várható magatartásának. Szintén felmerül a kérdés, hogy van-e egyáltalán „átlagos” vagy „tipikus” bűnözői norma, illetve hogy lehetne az észszerűen várható cselekedeteket meghatározni, mi az a séma, amit a vizsgálatnál követni lehet.⁷⁶ Véleményem szerint sem teljesen helytálló Roxin elmélete, mivel álláspontom szerint nem, vagy nem minden esetet lefedő módon lehet a különféle elkövetői motivációkból, cselekvésekből absztrahálni egy bűnözőtől „általában elvárható” magatartásmintát. Walter szerint azonban nem minden esetben jelenti az észszerűtlen viselkedés azt, hogy az elkövető a jogszerű magatartásokhoz térne vissza.⁷⁷

Walter (ii) maga szintén normatív kiindulópontot választ azzal, hogy az önkéntességet az általa kidolgozott modell alapján „*a jövőbeli normabetartásra való hajlandósággént*” értelmezi. Így ha Roxin elmélete mellett azt is figyelembe vesszük, hogy a visszalépő cselekmény azért valósult-e meg, hogy az elkövető „visszatérjen a törvényesség talajára”, akkor ezzel a komplexebb vizsgálattal helyesebben lehet megítélni az önkéntességet.⁷⁸

A normatív elméleteket szintén számos kritika érte. A felfogás valójában ugyanazzal a problémával szembesül, mint a pszichológiai, mert ez az elmélet sem tud egyértelmű és gyakorlatias szabályokat kínálni. Ráadásul a normatív elméleteket még azzal a kritikával is illették, hogy az önkéntességet egy további, a jogban nem létező tulajdonságon (elkövetőtől általában elvárt magatartás) keresztül határozzák meg.⁷⁹

Valamint álláspontom szerint nem lehet büntetőjogi felelősséget alapítani arra, mert az elkövető feltételezhetően csak azért lépett vissza a deliktumtól, hogy a későbbiekben „kényelmesebben, jobb körülmények között” tudja elkövetni a bűncselekményt. Bizonyítási nehézségekbe ütközhet, valamint úgy gondolom, hogy ez a deliktum elkövetésének legelső mozzanata, a bűnös gondolat, ami önmagában nem vonhat maga után büntetést.⁸⁰

V.3. A pszichológiai és a normatív elméletek összevetése

Ahogy látható, a pszichológiai és normatív elméletek élesen elkülönülnek egymástól. Viszont mindeközben össze is fonódnak, mivel egy jogszabály a pszichológiai tényeket

⁷⁵ uo.

⁷⁶ HELMUT SATZGER: *Rücktritt – fehlgeschlagener Versuch und Freiwilligkeit* In: JURA - Juristische Ausbildung, vol. 37, no. 3, 2015. 314. p.

⁷⁷ SATZGER, 2015. 314. p.

⁷⁸ uo.

⁷⁹ FELDMANIS, 2013. 210. p.

⁸⁰ NAGY, 2019. 154. p.

normatív korlátok között foglalja magában, ugyanígy nincs olyan jogi norma, amely nélkülözhetné a pszichológiai tényeket.⁸¹

Adódhatnak azonban olyan esetek, amikor nem mindegyik elmélet alapján határozható meg ugyanúgy az önkéntesség vagy annak hiánya. Ennek szemléltetésére szolgál a BGH 1955-ös ítélete.

- I. A tényállás szerint egy férfi a földre tepert egy nőt azzal a céllal, hogy megerőszakolja. A nő – mivel a férfi fizikai fölényben volt – nem védekezett, hanem meggyőzte a támadóját, hogy várjon egy kicsit, hadd pihenje ki magát, és utána már nem kell erőszakhoz folyamodnia. Ezután az elkövető elengedte a nőt, majd mikor később két gyalogos segíteni akart volna neki, az elkövető elmenekült.

A német alsóbb bíróság, a Landgericht ezen cselekményt nem tekintette önkéntes elállásnak, mivel álláspontja szerint az elkövető arra várt, hogy „kényelmesebb módon, büntetőjogi következményektől való félelem” nélkül hajtsa végre a célját, és „valójában nem volt más választása”.⁸² Azonban a BGH a fentebb leírt *pszichológiai* elméletekre támaszkodva nem értett egyet ezzel az ítélettel. Álláspontjuk szerint azt kell vizsgálni ilyenkor, hogy az elkövető ura maradt-e a cselekményének, tudta-e volna folytatni, illetve, hogy állt-e fent kényszerítő ok. Az, hogy a későbbiekben az elkövetőnek nem kell erőszakhoz folyamodnia a szexuális cselekményhez, nem tekinthető kényszerítő körülménynek, így a BGH önkéntes elállást állapított meg.⁸³

Ha a *normatív* önkéntességelméletet hívjuk segítségül, vagyis ha azt vizsgáljuk, hogy az elkövető azért állt-e el indokolatlanul a megvalósított magatartástól, hogy „törvényes” útra lépjen, az önkéntesség nem lesz megállapítható. A támadó csak azért hagyta abba a cselekményét, hogy később újra megpróbálhassa. Ebben az esetben a visszalépést megvalósító elhatározás motivációja a normatív elmélet alapján nem lenne „méltó” arra, hogy alkalmazni lehessen ezen jutalomszerű büntethetőséget megszüntető okot.⁸⁴ Viszont a pszichológiai meghatározás figyelmen kívül hagyja azt, hogy erkölcsileg igazolható-e a visszalépés motivációja, a BGH pedig ennek megfelelően döntött.

⁸¹ KNUT AMELUNG: *Zur Theorie der Freiwilligkeit eines strafbefreienden Rücktritts vom Versuch*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Volume 120. Issue 2. 2008. 208. p.

⁸² JÄGER, 2000. 788-789. pp.

⁸³ ROXIN, 2003. 592-593. pp.

⁸⁴ JÄGER, 2000. 790. p.

Egy 1988-as döntés arra világít rá még jobban, hogy a visszalépő cselekmény indíttatása nem kell, hogy morálisan alátámasztható legyen, tehát nem feltétel, hogy a további jogkövetés szándékával maradjon el a bűncselekmény.

- II. A konkrét jogesetben az elkövető A és B személlyel is rossz viszonyban volt, és mindkettőjüket meg kívánta ölni. Indoka az volt, hogy A személy hűtlen volt az elkövetőhöz, és B személlyel lépett félre. Miután felkereste őket, először B személy vonatkozásában kezdte meg az ölési cselekményt, majd amikor A személy felbukkant a tetthelyszínen, mindezt abbahagyta, és mivel A személyre jobban haragudott, helyette vele végzett 17 késszúrással.

A BGH a pszichológiai önkéntességfogalomnak megfelelően úgy értékelte, hogy az elkövető önként visszalépett A személy megölésétől, és csak a maradékbűncselekményért vonta felelősségre az ő vonatkozásában. Ezt azzal indokolta, hogy az elkövető továbbra is véghez tudta volna vinni az ölési magatartást, azonban belső indíttatásból – amelynek (a pszichológiai önkéntességfogalomnak megfelelően) erkölcsi igazolhatósága nem releváns – mégsem fejezte be. Roxin szerint azonban ez normatív alapon nem volt önkéntes, mivel nem tér el egy átlagos, bűnözőtől elvárható magatartástól, és ez nem a törvény szerinti jövőbeli magaviselethez való visszatérést szolgálja. Csak azért hagyta abba a cselekményt B személy vonatkozásában, hogy azt a személyt, akire jobban haragszik, meg tudja ölni. Véleménye szerint ez a viselkedés az elkövető saját tervéhez mérten, annak viszonylatában teljes mértékben észszerű volt, és nem is a jogszerűség talajára tért vele vissza.⁸⁵

- III. K rábírta T-t, hogy kössön kockázat- és lopásbiztosítást a hajójára, amelyet K kötött a számára. Rábírta továbbá, hogy rejtse el a hajót, és jelentse be lopottként. A biztosítási összeget meg akarták osztani egymás között. Amikor azonban a kifizetés késett, K-nak újabb ötlete támadt: közölte a biztosítóval, hogy T elrejtette a hajót, és elárulja, hová rejtette el, ha kifizetnek neki egy bizonyos összeget.

A BGH a pszichológiai szemlélet segítségével ismét arra a feltételezésre jut, hogy K önként visszalépett a csalástól. A javára kell azt feltételezni, hogy a cselekményt már nem akarta a tervezett módon végrehajtani, bár még mindig lehetségesnek tartotta a megvalósítását, ha megérkezik a kifizetés.

⁸⁵ ROXIN, 2003. 592. p.

A normatív felfogás jelen esetben elutasítja az önkéntességet. Nem érdemel ugyanis ezen deliktum vonatkozásában büntetlenséget, ha az elkövető a jogtalan pénzszerzés egyik formájáról a másikra tér át, mivel a törvényességhez való visszatérésről szó sincs.⁸⁶

Véleményem szerint mivel ezen normatív módszer alkalmazása az elkövető számára hátrányos, és így a *nullum crimen sine lege scripta*⁸⁷ elvbe ütközne. Törvényi alap nélkül vonná meg az elkövetőtől a büntethetőséget megszüntető ok alkalmazásának lehetőségét. Álláspontom szerint amíg nincs konkrét definíciója annak, hogy mi „elvárható egy általános elkövetőtől”, és mi az „észszerű” (amit véleményem szerint nem is lehet absztrahálni), és így ezek megállapítása szükségképpen mérlegelési jogkörbe tartozik, sérülni fog a fentebb említett alaptétel. Úgy gondolom, hogy ezek alapján csak a pszichológiai elméletek alkalmazása lehet konform a büntetőjogi alapelvekkel.

VI. Az önkéntes visszalépés a magyar joggyakorlatban

Az önkéntesség fogalmát a Btk. nem határozza meg értelmező rendelkezései között, illetve nem is határolja ezt körül. Az önkéntességhez kapcsolódó különféle német dogmatikából eredő elméletek bemutatása után a következőkben megvizsgálom, hogy a magyar büntetőjogban mely elmélet alapján történik az önkéntesség értékelése.

Az egyik legfontosabb magyar jogalkalmazói matéria a 4/2002-es BJE, amely az önkéntes visszalépés ismérveit határozza meg, jogegységi határozat lévén a magyar bíróságok számára kötelező jelleggel.⁸⁸ A határozat rögzíti, hogy nincs jelentősége annak, hogy a visszalépésre vonatkozó önkéntes akaratelhatározás milyen motívumból fakad, és ez erkölcsileg helyeselhető-e, ezzel elutasítva a normatív önkéntességfogalmat. A contrario értelmezéssel pedig ennek alapján kijelenthető, hogy a magyar büntetőjog a pszichológiai önkéntességfogalmat használja.

A legfelsőbb bírói testület határozatának rendelkező része egy pozitív, és egy negatív jelzővel mutat utat az önkéntesség fogalmához. Eszerint akkor lesz önkéntes a visszalépés, ha az elkövető (i) *döntően belső elhatározásból* hagy fel a magatartás folytatásával, és abban (ii) *külső körülmények nem akadályozzák*.

⁸⁶ ROXIN, 2003. 593. p.

⁸⁷ A *nullum crimen sine lege scripta* annak a tilalmát jelenti, hogy az elkövető terhére alkalmazzanak szokás- vagy bírói jogot. NAGY, 2014. 75. p.

⁸⁸ MAROSI ILDIKÓ: *A bírósági szervezet*. In: TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ, SCHANDA BALÁZS, CSINK LÓRÁNT (szerk.): Bevezetés az alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei. HVG Orac. Budapest, 2023. 334. p.

A „döntően” szó arra utal, hogy lehetséges olyan eset is, amikor egy harmadik, külső személy jelenléte indítja meg az elkövetőben azt a folyamatot, amelynek következtében a cselekményétől visszalép.

Ezen kívül rögzíti, az önkéntességet kizárja a sértett szívós ellenállása, valós vagy *vélt leküzdhetetlen* akadály vagy harmadik személy közbeavatkozása. Ennek alapján megállapítható, hogy a legfelsőbb bírói testület szerint az adott akadálnak, amely külső körülményként felmerül, nem kell objektíve alkalmasnak lennie arra, hogy megakadályozza az elkövetőt a cselekményének folytatásában. Az is elegendő, ha csupán ő a szubjektumában annak véli. Az önkéntességet kizáró akadályt pedig tovább minősíti azzal, hogy meghatározza, hogy leküzdhetetlennek kell lennie.⁸⁹

Szomora Zsolt szerint a jogegységi határozat tükrében megállapítható, hogy a legfelsőbb bírói testület a „hallgatóságos önkéntességet” ismeri el, mivel a bűncselekménytől való elállásra vonatkozó döntést az elkövetőnek nem kell oly módon kifejeznie, hogy az a környezete és esetleg a bűncselekmény sértettje számára is nyilvánvalóvá váljon.⁹⁰

A következő fejezetben azt veszem górcső alá, hogy a magyar joggyakorlat követi-e a 4/2002-es BJE-ben foglalt önkéntességi ismérveket.

VI.1. A döntően belső elhatározás

Az alábbi fejezetben azt vizsgálom, hogy a judikatúra mikor, milyen körülmények között állapítja meg a döntően belső elhatározást, mint önkéntességi ismérvet, illetve hogy mennyiben követi az irányadó 4/2002-es BJE-ben foglaltakat.

2001-ben a bíróság önkéntes visszalépést állapított meg abban az ügyben, amelyben a terhelt az asztalról felkapta a kést, és azzal a sértett bal mellkasába szúrt. Ezt követően a kést letette, a sebet lemosta és a sértettet egy faházba vitte, majd éjfél táján a sértett hívására ismét megnézte az általa okozott sebet, azt leragasztotta. A sértett könyörgött az elkövetőnek, hogy vigye kórházba, így az másnap reggel értesítette a mentőket, majd a sértett kórházba került, és orvosi segítséggel a kialakult életveszélyt elhárították, és megmentették a sértett életét.⁹¹

A másodfokú bíróság az önkéntességet azzal támasztotta alá, hogy habár a sértett kérte meg a vádlottat, hogy hívjon mentőt, a terhelt ezt végső soron a megbánásával összefüggő belső elhatározásából tette. A passzív alany könyörgése ugyan külső körülmény, de ez indítja el az elkövetőben a megbánást, mint belső folyamatot, amely az önkéntes visszalépéshez

⁸⁹ 4/2002 BJE 2. pont

⁹⁰ SZOMORA, 2011. 161. p.

⁹¹ BH.2001.204.

vezetett.⁹² A 4/2002-es Büntető Jogegységi Határozatban foglaltak szerint pedig elegendő a *döntően* belső indíttatás, amely jelen esetben is fennállt.

1984-ben a bíróság azt hangsúlyozta egy eseti döntésében, hogy emberölés esetében önkéntes visszalépés akkor valósul meg, ha az elkövető az adott konkrét körülmények között, külső befolyás nélkül még zavartalanul folytathatná a deliktum megvalósítását, azonban ezen szándékát megváltoztatja, és lemond a további elkövetésről.⁹³

Egy 1995-ös bírói döntés pedig amellet foglal állást, hogy az emberölés kísérletétől való önkéntes visszalépés semmiképpen nem valósul meg, ha az elkövető abban a tudatban hagyja abba az ölési cselekmény kifejtését, hogy a passzív alany már meghalt.

A tényállás szerint az elkövető a sértettet egy kötéllel fojtogatta, majd mikor a passzív alany emiatt elájult, az elkövető – abban a tudatban, hogy a sértett meghalt – elmenekült. A passzív alany nem sokkal utána felébredt, és segítséget kért a közelben lakóktól. A nyomozás során kiderült, hogy a későbbi vádlott által használt eszköz emberi élet kioltására alkalmas volt, és a testtájékra figyelemmel fennállt a halálos eredmény bekövetkezésének a reális lehetősége.⁹⁴

Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolásában rámutatott arra, hogy a vádlott nem önkéntesen hagyta abba a sértett nyaka szorítását, hanem azért, mert azt hitte, hogy a sértett már meghalt, így elérte a célját. A terheltet végül emberölés kísérletéért ítélték el.

Ez alapján látható, hogy a döntően belső indíttatás nem valósulhatott meg, mivel az elkövető abban a hitben volt, hogy már véghezvitte a kívánt eredményt. A másodfokú bíróság eljárása során kijelentette, hogy az önkéntes elállás azt jelenti, hogy az elkövető szándéka „megfordul”, legalábbis az elérni kívánt eredmény vonatkozásában megáll, és emiatt nem folytatja tovább a cselekményt. Azonban ebben az esetben azért maradt abba a cselekmény, mert az elkövető azt hitte, hogy már elérte a célját.⁹⁵

A Kúria 2020-ban pedig az állapította meg, hogy az önkéntes eredményelhárítás megállapításához nem szükséges, hogy az eredményt egyedül és kizárólag az elkövető

⁹² vö.: Schröder elméleténél írottak. Attól függetlenül, hogy a sértetti könyörgés „heterogénne” teszi az elkövetéskor jelen lévő tényezőket, még nem zárja ki az önkéntességet, hiszen döntően belső indíttatásból eredt.

⁹³ BH 1984.134.

⁹⁴ vö.: elkövetési magatartás objektív alkalmassága, mint önkéntes visszalépés előfeltétele

⁹⁵ BH 1995.440.

tevékenysége hárátsa el.⁹⁶ Tehát ez is alátámasztja azt, hogy csak *döntő* mértékben kell, hogy az önkéntes visszalépés az elkövető indíttatásából származzon, abban szerepet játszhat egy másik személy magatartása is.

Megállapítható, hogy a judikatúra követi a fentebb írt BJE-ben foglaltakat a „döntően belső indíttatás” vonatkozásában. Nem szükséges, hogy csak és kizárólag az elkövetőben képződjön meg az elhatározás, akkor is meg lehet állapítani önkéntességet, ha a sértett kérése indítja meg az elkövetőben ezt a folyamatot. Ezen kívül az sem feltétel, hogy az elkövető kizárólagos tevékenysége folytán lehessen megállapítani a visszalépést. Elegendő, ha magatartásával bekapcsolódik abba az okfolyamatba, amely adott esetben az eredmény elhárítását idézi elő.⁹⁷

VI.2. A külső körülménytől való mentesség megállapítása

Jelen fejezetben azt vizsgálom, hogy a bíróságok valóban a BJE-ben minősített leküzdhetetlen akadályt követelik meg ahhoz, hogy az önkéntességet ki lehessen zárni.

Az első vizsgált határozat alapjául szolgáló történeti tényállás szerint 1996-ban a terhelt fegyverrel tervezett elkövetni egy rablást egy kisboltban. A vádlott a pult elé állt, elővette a pisztolyt és a sértettre szegezve és azt kiáltotta: „Ide a pénzt!” A vádlott a nagyobb nyomaték kedvéért a sértett mellé lőtt. A sértett azonban nem mozdult, így a vádlott áthajolt a pulton, és megpróbálta a pénztárgépet kinyitni, a kulcsot azonban nem tudta elfordítani. Ezután felhagyott a próbálkozással, és távozott. A távozás előtt azt kiáltotta a sértett felé, hogy „most így menjek el üresen?” illetve hogy „ügyes vagy”.

Az elsőfokú bíróság a fenti tényállás alapján fegyveresen elkövetett rablás kísérletét állapította meg. Az elsőfokú bíróság ítéletében felsorolt érvek alapján az önkéntességet az zárta ki, hogy a sértett nem adta át a pénzt, ezután pedig a vádlott megpróbálta azt maga elvenni, azonban nem tudta a pénztárgépet kinyitni.

A Legfelsőbb Bíróság ezzel szemben kifejtette, hogy az elkövető „nem tett meg mindent annak érdekében, hogy a pénzt elvegye”. A Bíróság álláspontja szerint a pénztárgép kinyitásának sikertelensége nem volt olyan külső, elháríthatatlan akadályozó tényező, ami megghiúsította volna a pénz elvételét. A pénztárgépben benne volt a kulcs, megvolt minden objektíve szükséges eszköz ahhoz, hogy kiürítse, valamint a terhelt ismerte is a

⁹⁶ Bfv.III.1.410/2019/10.

⁹⁷ HELLER ERIK: *A magyar büntetőjog általános tanai*. Grill Károly Könyvkiadóvállalat. Budapest, 1945. 341.p.

pénztárgéptípus nyitási technikáját. Ezen körülmények között döntött úgy a vádlott, hogy távozik. Így megállapítást nyerhet, hogy a megkísérelt deliktum befejezésétől való elállás túlnyomóan a vádlott saját belső elhatározásából fakadt.⁹⁸

Véleményem szerint ebben a helyzetben mind pszichológiai, mind akár normatív szempontból megállapítható az önkéntesség. Előbbire kitérve, a vádlott még tisztában volt azzal, hogy a célját megvalósíthatja, bármiféle egyéb körülmény befolyásától mentesen akként, hogy ismét megpróbálja kinyitni a pénztárgépet, és akkor nagy valószínűséggel már sikerrel jár.

Azonban álláspontom szerint kérdés lehet az, hogy a pénztárgép kinyitásának sikertelensége lehet-e *vél*t leküzdhetetlen kényszerhelyzet. Tehát olyan külső tényező, ami az adott szituációban nem gátolja meg teljesen a további elkövetést, azonban az elkövető annak feltételezi. Ebben az esetben nem lehetne megállapítani az önkéntes elállást. Ez véleményem szerint további mélyebb, elkövető szubjektumát érintő vizsgálatot igényel az adott ügy kapcsán.

2004-ben a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy lopás kísérletétől való önkéntes elállás nem valósul meg, ha a betörésnél használt eszközökkel a nagy zajjal járó próbálkozás ellenére a terheltek nem tudták kinyitni a lakás ajtaját.⁹⁹

A konkrét tényállás szerint két terhelt lopás céljából elhatározta, hogy lakásokba tör be. Ehhez alkalmas eszközökkel bementek egy társasházba, majd ott megkíséreltek egy lakásba behatolni. Az egyik terhelt eltörte az ajtó egyik zárát, amely zajjal járt, a szemben levő lakásban pedig otthon voltak, így a terheltek egy papírral a kitekintő lyukat kívülről lefedték. A másik zár kinyitását is megpróbálták, azonban ez a közel tíz perces próbálkozás ellenére sem vezetett eredményre, a lakás védőzárát végül nem tudták kinyitni. Ezt követően elhagyták a helyszínt.

A bíróság az önkéntesség hiányát azzal indokolta, hogy a terheltek nem tudták rövid idő alatt, feltűnés nélkül, csendben kinyitni a zárat, ezért hagytak fel a deliktum elkövetésével. Az elállás nem tekinthető önkéntesnek, az erre vonatkozó szándékuk döntően az előbb felsorolt „zavaró” tényezők (szomszéd jelenléte, zajok), tehát külső akadályozó tényezők hatására alakult ki.¹⁰⁰ A bírósági határozat nem tér ki az akadályozó körülmény leküzdhetetlenségére, azonban az a tény, hogy az elkövetők az ajtó védőzárját a megfelelő

⁹⁸ BH 2000.1.

⁹⁹ BH.2004.306.

¹⁰⁰ uo.

eszközökkel sem tudták kinyitni, véleményem szerint valós (vagy ha objektíve lehetséges volt, akkor pedig vélt) elháríthatatlan akadályozó tényezőnek minősül.

2003-ban a tényállás szerint a terhelt a környezetéből véletlenszerűen kiválasztott személyeket megzsarolta. Azzal fenyegette meg őket, hogyha nem fizetnek, „gyermeküket saját beteg gyermeke vérével megfertőzi, savval vagy lúggal leönti, megcsonkítja, elcsúfítja.” Arra is felhívta a címzettek figyelmét, hogy a gyermekeket nem tudják állandó felügyelet alatt őrizni, ha pedig a rendőrséget értesítenék, bosszút fog állni társával. Ezek után a levélírást többször megismételte, az egyik személyt telefonon is megfenyegette. Háromból két sértett a leveleket el sem olvasta, eldobta azokat. Ezután a terheltet őrizetbe vették.

A terhelt védekezése során önkéntes elállásra hivatkozott. Azzal indokolta, hogy a fenyegető levelek írását az elkövető saját elhatározásából abbahagyta, és egyik sértett vonatkozásában sem kísérelte meg a levelekben írt összegek tényleges megszerzését.

A Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy a terhelt cselekményeit mintegy másfél-két hét tartama alatt hajtotta végre, fenyegetéseinek egy részét ezen idő alatt megismételte, utolsó levelét őrizetbe vétele előtt egy nappal továbbította a címzettnek. Az a tény, hogy a fenyegető levelek megírásának idején a követelt összegekhez való hozzájutásért egyéb tevékenységeket nem fejtett ki, nem az önkéntes elállásával voltak összefüggésben, hanem a rendőri közbeavatkozás miatt maradt abba, ami külső akadálnak minősül.¹⁰¹

A bírói gyakorlat szerint az sem tekintendő a cselekménytől való önkéntes visszalépésnek, ha az elkövető a sértett váratlan viselkedésének köszönhetően kiváltott reakciója miatt hagy fel a cselekmény folytatásával,¹⁰² és nem kerülhet sor az önkéntes elállás megállapítására abban az esetben sem, amikor a kialakult, az eltervezetthez képest egy meglepetésszerű helyzet készteti a terheltet meghátrálásra.¹⁰³

Egy 2006-os bírósági határozat történeti tényállása szerint a terhelt 2003-ban az esti órákban a vasútállomásra ment, hogy hazautazzon. Azonban az utolsó vonatot lekészte, ennek köszönhetően pedig megismerkedett meg a sértettel a várakozás során, aki a vasútállomáson egy büfét üzemeltetett. A terhelt és a sértett beszélgetni kezdtek, majd kiderült, hogy a

¹⁰¹ BH.2006.277.

¹⁰² BH. 2011. 1.

¹⁰³ EBH 2004. 1110.

vádltott nem tud hazautazni és így nincs hol éjszakáznia. A sértett ekkor felajánlotta a terhelt számára, hogy töltsen nála az éjszakát, és majd másnap hazautazik. A vádlott a felajánlást elfogadta és végül a sértett házában aludt. Másnap reggel azonban a terhelt amíg a sértett nem figyelt, eltulajdonította annak telefonját. Ezt a sértett később észlelte, amikor már a terhelt eltávozott, majd felhívta a vádlottat, hogy legalább a SIM kártyát adja vissza, amire nem került sor.

A terhelt a későbbiekben előzetes fogva tartásba került, ahol megismerkedett G.J.-vel, akivel elhatározták, hogy megkeresik a sértettet, és szabadulásuk után annak érdekében, hogy a pénzét megszerezzék, megölik. Ehhez a terhelt egy 15 cm pengehosszúságú kést is megszerzett. A terhelt 2004 decemberében G.J.-vel a sértett házához mentek, majd a terhelt egyedül bement a házba. A sértettnek azt mondta, hogy az egy évvel ezelőtti telefonlopás miatt szeretne bocsánatot kérni. A kezét végig az anorákjában rejtgetett kés markolatán tartotta. Ez a sértettnek feltűnt, és megérdeklődte, miért van ilyen testhelyzetben, a terhelt pedig azt a választ adta, hogy fáj a hasa, és ezért kényszerül ilyen pózt felvenni. A sértett azonban a zavart magatartására tekintettel megegyeszer megkérdezte, miért viselkedik így, mire a vádlott elővette a kést, majd a sértett távozásra szólította fel („takarodjon el!”). A vádlott szó nélkül kiment a sértett házából, akinek annyit mondott, hogy „pedig sok pénzt kapott volna érte”.¹⁰⁴

Az elsőfokú bíróság a megállapította a terhelt büntetőjogi felelősségét emberölés előkészületének büntetében, azonban a másodfokú bíróság a terhelt önkéntes visszalépését állapította meg. Az ítélet megváltoztatását arra alapozta, hogy az elkövetés folyamata során nem merült fel semmilyen külső körülmény, amely az önkéntességet kizárhatná. A bíróság álláspontja szerint mivel a terhelt előzetesen ismerte a sértettet és a házat, tudhatta, hogy egyedül él, és nem kellett félnie attól, hogy a cselekményének végrehajtása közben bárki megzavarja. Valamint tekintettel arra, hogy zárt ablakok mellett tartózkodtak, attól sem kellett tartania a terheltnek, hogy a sértett kiabálására, segítségkérésére bárki felfigyel.

A másodfokú bíróság tehát megállapította, hogy a történeti tényállásban nem változott olyan külső körülmény, amely az emberölési magatartástól való önkéntes visszalépést kizárná, és a visszalépő cselekménye döntően belső elhatározásból eredt.

A bíróság külön ki is emeli határozatában, hogy az elállás akkor nem tekinthető önkéntesnek, ha a tettes az általa leküzdhetetlennek tartott akadály miatt hagy fel a cselekmény megkezdésével.¹⁰⁵ Így jelen bírósági határozat is megfelel a korábban említett 4/2002-es

¹⁰⁴ BH.2006.174.

¹⁰⁵ BH.2006.174.

Büntető Jogegységi Határozatban foglaltaknak, hiszen az önkéntesség kizárásához a leküzdhetetlen külső körülmény jelenlétét követelné meg, amely az fentebb ismertetett jogeset során nem következett be.

Azonban 2013-ban a Kúria harmadfokú bíróságként az eddigi joggyakorlattól eltérő, az önkéntesség tartalmát jelentősen megváltoztató határozatot hozott.

A bírósági határozat által megállapított történeti tényállás szerint az elkövető eltervezte, hogy megöli a feleségét, az ehhez szükséges és könnyítő feltételeket biztosította. Amikor még a kísérleti szakba kerülés előtt a terhelt és volt felesége (a sértett) összetűzése közben megjelent a 14 éves gyermekük, aki apja elé állt, lefogta a karjait és felszólította, hogy hagyja abba cselekményét. Gyermeke kérésére a vádlott a bántalmazó magatartást abbahagyta, és kiment a szobából. Ekkor a sértettnek és fiának sikerült az üveges ajtót kulccsal bezárnia, és telefonon hívniuk a rendőrséget.

Jelen ügyben arra az álláspontra helyezkedett a Kúria, hogy az előkészülettől való elállás önkéntességét nemcsak az zárja ki, ha a deliktum elkövetésének megkezdése elháríthatatlan akadály miatt marad el, hanem elég olyan körülmény (gyermek közbeavatkozása) is, amely a bűncselekmény elkezdését szignifikánsan megnehezíti.

A legfelsőbb bírói testület mindezt azzal támasztotta alá, hogy sem a dogmatika, sem az iránymutató határozatok nem határozzak meg azt, hogy az akadály alatt leküzdhetetlen akadályt kell érteni.¹⁰⁶

Véleményem szerint jelen indokolás helytelen, hiszen a 4/2002-es Büntető Jogegységi Határozat, valamint az előbb bemutatott bírósági döntések is tartalmazzák azt, hogy az önkéntességet csak a leküzdhetetlen külső körülmény zárja ki.

Így jelen kúriai határozat teljes mértékben ellentétben áll az említett jogegységi határozattal, amely arra az álláspontra helyezkedik, hogy a vélt vagy valós akadálynak *leküzdhetetlennek* kell lennie. Ezt pedig helyesen követik az alsóbb bíróságok, amelyek más esetekben is azt hangsúlyozzák, hogy a nehezítő, de leküzdhetetlen akadályt létre nem hozó körülmények nem zárják ki az önkéntességet.¹⁰⁷

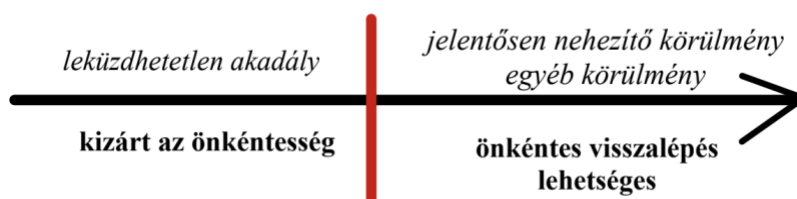
Az újabb kúriai döntés alapján az önkéntességet kevesebb esetben lehetne megállapítani, hiszen a határozat ratio decidendijét követve a jelentősen nehezítő körülmények jelenlétében már nem lehetne alkalmazni a büntethetőséget megszüntető okot. Így ezen 2013-as döntés nagyban szűkíti a felelősség alóli mentesülés lehetőségét.

¹⁰⁶BH 2013.324.

¹⁰⁷ I. BH 2000.1., BH.2006.174.

VII. Anomália beazonosítása a bírói gyakorlatban

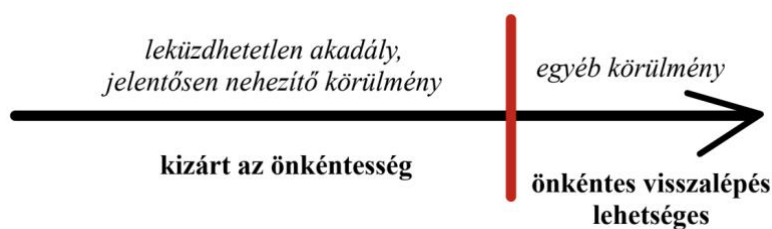
Megállapítható, hogy a bírósági gyakorlatban anomália található az önkéntesség megítélésével összefüggésben. A kötelező erejű 4/2002-es büntető jogegységi határozat enyhébb szabályokat tartalmaz arra az esetre, hogy mikor lehet kizárni az önkéntességet, mivel a leküzdhetetlenséget követeli meg hozzá. Ebből a contrario következtetve minden olyan akadály esetén, amely leküzdhető, még meg lehet állapítani a büntethetőséget kizáró okot.

*Az önkéntesség kizárása a 4/2002-es BJE szerint.
1. ábra*

Tehát egy jelentősen nehezítő, de nem leküzdhetetlen feltétel fennforgása esetén még meg lehetne állapítani az önkéntességet a visszalépés során.

Viszont a 324/2013-as kúriai határozat szerint már a végrehajtást jelentősen nehezítő körülmény is okod ad az önkéntes visszalépés lehetőségének elutasítására, így a legfelsőbb bírói testület ez alapján előbb „húzná meg” a büntethetőségi határvonalat. Ebből következőleg az önkéntességet már csak olyan esetekben lehet megállapítani, amikor olyan körülmények merülnek fel az elkövetéskor, amely a bűncselekmény befejezését vagy a kísérlet megkezdését egyáltalán nem, vagy csekély mértékben nehezíti (az ábrán: egyéb körülmények).

*Az önkéntesség kizárása a 324/2013-as határozat szerint.
2. ábra*

Ennek eredményeképpen az önkéntességet, mint normatív alappal nem rendelkező fogalmat, a 4/2002-es BJE-hez képest elkövető hátrányára szűkíti (hiszen az önkéntességet már kevesebb esetben lehetne megállapítani), és ezzel megsérti a *nullum crimen sine lege scripta*

elvét, hiszen a Kúria mint harmadfokú bíróság az elkövető számára kedvezőtlen módon alkalmazná az önkéntesség megítélésével kapcsolatos szokásjogot.¹⁰⁸

Valamint álláspontom szerint a *nullum crimen sine lege certa* elv is sérülni fog. Az említett elv azt szolgálja, hogy az adott norma pontosan legyen megfogalmazva, hogy a címzettjei tisztában legyenek a törvényszöveg tartalmával.¹⁰⁹ Az Alkotmánybíróság 1992-es határozata szerint, ha egy jogszabály törvényi tényállása túl elvont, általános, akkor az arra ad lehetőséget, hogy a jogalkalmazó saját befolyása szerint szűkítse vagy terjessze ki, amely csorbitja a jogbiztonságot.¹¹⁰ Jelen esetben az önkéntesség Btk.-beli szabályozása nem egyértelmű, hiszen ahogy látható, eltérő jogalkalmazói megoldások születtek az értelmezésével kapcsolatban.

Megjegyzendő, hogy a német joggyakorlat rögzíti, hogy az önkéntes visszalépéssel kapcsolatban fennmaradó kétségeket az elkövető javára kell feloldani.¹¹¹ Úgy gondolom, ez olyan egyetemes érték, amiről akár a magyar judikatúra is példát vehetne.

Annak következtében, hogy az önkéntességet kizáró akadály mibenlétét (leküzdhetetlen vagy jelentősen nehezítő) nem állapítják meg egyértelműen, a bírói gyakorlat divergál.

Az eltérő értelmezések gyakorlati súlyosságát mutatja, hogy az önkéntesség eltérő értelmezése esetén az elkövetőt büntetőjogi felelősségre is vonhatják, pedig adott esetben akár fel is menthetnék a szankció kiszabása alól.

VIII. Az önkéntesség kizárása: leküzdhetetlen akadály, vagy jelentősen nehezítő körülmény?

Arról, hogy az önkéntes visszalépést a leküzdhetetlen akadály zárja ki, már Finkey is írt,¹¹² valamint Heller Erik is ezen az álláspontot képviselte.¹¹³ Wlassics Gyula is azon álláspontot képviselte, hogy a félelem vagy a megbánás miatt, vagy a végrehajtást jelentősen nehezítő tényezők által előidézett visszalépés még büntetlenséget biztosít. Véleménye szerint nem szabad azt a hibát elkövetni, hogy minden külső körülményben rögtön olyan okot lássunk, amely az önkéntes visszalépést – így a büntetlenséget – kizárja.¹¹⁴ A recens jogirodalomban

¹⁰⁸ NAGY, 2014. 75. p.

¹⁰⁹ NAGY, 2014. 75. p.

¹¹⁰ 1160/B/1992. AB határozat

¹¹¹ BGH, Beschluss vom 27. Februar 2003. – 4 StR 59/02.

¹¹² FINKEY, 1905. 328. p.

¹¹³ HELLER, 1945. 340. p.

¹¹⁴ WLASSICS, 1887. 303. p.

is található olyan álláspont, amely a judikatúrára támaszkodva a leküzdhetetlen akadályt jelöli önkéntességet kizáró oknak.¹¹⁵

Ami a német ítélkezési gyakorlatot illeti, az ott kialakult bírósági határozatok szerint a magyar judikatúrához hasonlóan önkéntesség akkor áll fenn, ha az elkövető „továbbra is ura marad a döntésének”, és ezt követően is lehetségesnek tartja a bűncselekmény végrehajtását, és abban negatív feltételként sem külső akadály, sem pszichikai nyomás nem akadályozza.

Így tehát ha az elkövető szempontjából külső esemény olyan akadályt hozott létre, amely elháríthatatlanul („zwingend”)¹¹⁶ megakadályozza a bűncselekmény befejezését, akkor önkéntességről nem lehet szó. De az elkövetőt ugyanis sem kényszerítő körülmény, sem mentális állapot – például saját magatartásától megijedve - nem gátolták meg abban, hogy folytassa a deliktum végrehajtását.¹¹⁷

További fontos, pozitív követelmény a német Szövetségi Bíróság szerint, hogy az elkövető önálló elhatározásból hagyja abba a cselekményét, úgy, hogy *szubjektíve*, azaz az elkövető a saját körülményeihez mérten még mindig képes legyen megtenni a bűncselekmény befejezéséhez szükséges magatartás(oka)t.¹¹⁸

Az a tény, hogy a visszalépésre irányuló késztetés kívülről éri az adott személyt, vagy hogy a cselekménytől való visszalépés csak egy harmadik személy közbelépése után következik be, önmagában nem kérdőjelezi meg az elkövető döntésének autonómiáját.¹¹⁹ Ez megfelel a magyar bírói jogban kialakult „döntően belső indíttatás” követelményének.

Hangsúlyozást érdemel, hogy a magyar bírósági gyakorlathoz képest a német büntetőbíróságok – azon kívül, hogy egyértelműen meghatározzák, hogy a kizáró tényező csak az elháríthatatlan akadály lehet – az indokolásukban arra is utalnak, hogy a létrejött akadály lehet mind fizikai, mind pszichikai. A magyar judikatúra, ha ezen az állásponton is áll, határozataiban nem mutat rá.

¹¹⁵ POLT, 2013. 89.

¹¹⁶ BGH, Urteil vom 10.04.2019. – 1 StR 646/18

„...Erst wenn durch von außen kommende Ereignisse aus Sicht des Täters ein Hindernis geschaffen worden ist, das einer Tatvollendung *zwingend* entgegensteht, ist er nicht mehr Herr seiner Entschlüsse und eine daraufhin erfolgte Abstandnahme von der weiteren Tatausführung als unfreiwillig anzusehen.” a német ítélet a „zwingend” szót használja jelen esetben. A „zwingen” ige jelentése kényszeríteni, erőltetni. HALÁSZ ELŐD – FÖLDES CSABA – UZONYI PÁL: *Német-magyar kéziszótár*. Akadémia Kiadó. Budapest, 2008. 966. p. A zwingend jelentése kényszerítő, de lehet elháríthatatlan, ellenállhatatlan is. <https://www.dwds.de/wb/zwingend> letöltve: 2023. 11. 30.

¹¹⁷ BGH, Urteil vom 02.02.2022 – 2 StR 41/21

¹¹⁸ BGH, Urteil vom 10.04.2019. – 1 StR 646/18

¹¹⁹ BGH Urteil vom 28. September 2017. – 4 StR 282/17.

Visszatérve a magyar jogi háttérhez, véleményem szerint a „leküzdhetetlenség” és a „jelentősen nehezítő körülmény” fogalompárosának kapcsolatát legjobban a „vis compulsiva” és a „vis absoluta” kényszer vagy fenyegetéssel való összehasonlítás mutatja meg.¹²⁰ Természetesen a két fogalompáros alapjaiban különbözik, azonban álláspontom szerint logikájukban hasonlítanak, és a kettejük között történő párhuzam megvilágítása elősegíti a leküzdhetetlen és a jelentősen nehezítő körülmények között differenciálást.

A vis absoluta és compulsiva az erőszakos bűncselekményeknél, valamint a kényszer – fenyegetésnél mint bűnösséget kizáró oknál relevánsak.

Ha valaki „vis absoluta”¹²¹ kényszer alatt áll, akkor az adott személyre olyan (fizikai) erő hat, amely megtöri az ellenállását,¹²² így a kényszer alatt álló személy számára nem marad döntési lehetőség, hogy mérlegeljen jogszerű vagy jogellenes magatartás megvalósítása között.¹²³ Így ha valaki jogellenes cselekményt hajt végre, de „vis absoluta” kényszer alatt áll, bűnössége nem lesz megállapítható a Btk. 19. § (1) bekezdése alapján,¹²⁴ mivel olyan ráhatás éri, amely következtében nem tud mérlegelni kettő (vagy több) magatartás között.¹²⁵ Hasonlóan hat az egyénre a leküzdhetetlen akadály is az önkéntes visszalépés vonatkozásában. Elháríthatatlan körülmény (például: rendőrség közbelépése) esetén az elkövető nem tud dönteni aközött, hogy a deliktumot befejezze vagy tőle visszalépjen, így voltaképp megtöri az akaratát, és ennek következtében lép vissza a bűncselekmény elkövetésétől.

Ezzel szemben a „vis compulsiva” kényszer nem hat bénítóan, azzal szemben az ellenállás lehetséges. Az érintett személy „két rossz” közé kerül, és még képes lesz választani aközött,

¹²⁰ vö.: HELLER, 1945. 339-340.pp. Azonban Heller álláspontja szerint önkéntességet kizáró leküzdhetetlen akadály kialakulhat mind vis absoluta és compulsiva hatására is, holott a vis absolutát „legyőzhetetlen”, a compulsivát pedig „legyőzhető erőnek” nevezi, l. uo. 77-78.pp. Álláspontom szerint azonban az önkéntes visszalépés szabályozásának kontextusában a „leküzdhetetlen” szó nyelvtani értelméből kifolyólag megfelleltethető a vis absolutára használt „legyőzhetetlen” terminológiának, így a „legyőzhető” vis compulsiva nem lehet leküzdhetetlen.

¹²¹ a vis absoluta kényszer lenyűgöző erejű, és bénító hatású. KARSAI KRISZTINA – SZOMORA ZSOLT: *Vagyon elleni erőszakos bűncselekmények*. In: KARSAI KRISZTINA – SZOMORA ZSOLT – VIDA MIHÁLY: Anyagi büntetőjog. Különös Rész II. Iurisperitus. Szeged, 2013. 213. p.

¹²² NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog*. Általános rész I. Iurisperitus. Szeged, 2014. 266. p.

¹²³ DEÁK ZOLTÁN: *A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban*. Doktori Értekezés. Szeged, 2017. 52. p.

¹²⁴ Btk. 19.§ (1) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követi el, amely miatt képtelen az akaratának megfelelő magatartására.

¹²⁵ LÁSZLÓ BALÁZS: *Erőszak, erőszakos magatartás, személy elleni erőszakos cselekmény – értelmezési kérdések a csekély súlyú, tömegesen előforduló bűncselekmények körében*. In: Büntetőjogi szemle. 2018/1. szám. 49. p.

hogyan a rákényszerített cselekményt megvalósítsa, vagy tartózkodjon tőle.¹²⁶ Azonban olyan tényezőnek minősül, aminek hatására a kényszer alatt álló személy mégis az akaratával ellentétes viselkedést fog tanúsítani.¹²⁷ Így az előző példát használva, ha az adott egyén büntetendő cselekményt követ el egy távolabbi, nem azonnal bekövetkező fenyegetés hatása alatt, akkor az csak a büntetés korlátlan enyhíthetőségére ad lehetőséget.¹²⁸

Hasonló hatást vált ki a jelentősen nehezítő körülmény is, hiszen az elkövető ennek jelenlétében még be tudná fejezni a bűncselekményt, de a nehezítő akadály mégis arra ösztönzi inkább, hogy visszalépő magatartást tanúsítson (például első próbálkozásra nem tudja kinyitni a pénztárgépet).

A két fogalmi páros közös logikájára építve tehát a „vis absoluta” feleltethető meg a leküzdhetetlen akadálynak. Ebben az esetben az elkövetőnek nincs választása, a cselekményét mindenféleképpen abba kell hagynia (például: rendőri közbeavatkozás miatt nem tudja folytatni a magatartását).¹²⁹

A „vis compulsiva” pedig hasonlóságot mutat az egyéb, jelentősen nehezítő körülményekkel, amelyek nem bénítóan hatnak az elkövetőre, így a deliktumot még be tudná fejezni, azonban a befolyásoló tényezők hatására mégsem teszi.¹³⁰

Ez alapján akkor elmondható, hogy a Kúria a 324/2013-as határozatában így már nem a „vis absoluta”, azaz a leküzdhetetlen akadályt határozza meg választóvonalnak az önkéntesség kizárásánál, hanem az annál enyhébb „vis compulsivát”, azaz a jelentősen nehezítő körülményt. Ez az effektus a német jogtudomány által kimunkált „Vorverlagerung-jelenségnek” felel meg,¹³¹ azaz annak, amikor a büntethetőséget egy már kriminalizált deliktum vonatkozásában előbbre telepítik, vagy kiterjesztik.¹³²

¹²⁶ DEÁK, 2017. 52. p.

¹²⁷ NAGY, 2014. 266. p.

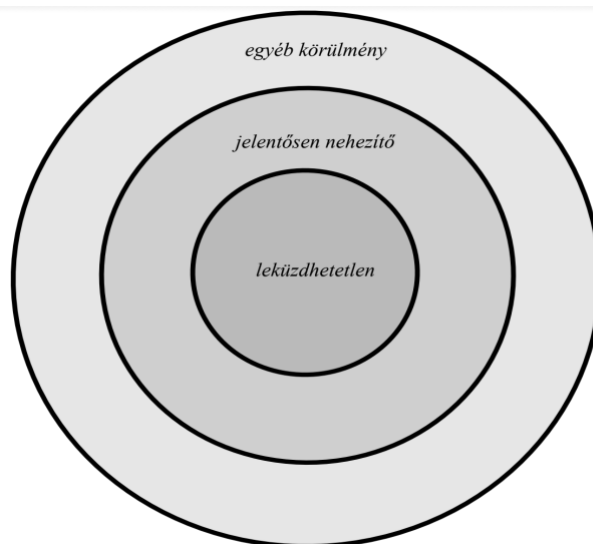
¹²⁸ Btk. 19.§ (2) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha a kényszer vagy fenyegetés a bűncselekmény elkövetését korlátozza az akaratának megfelelő magatartásban. Megemlítendő azonban, hogy Deák Zoltán szerint az akaratot hajlító kényszerszerű nem a beszámítási képességet kizáró okoknál, hanem az elvárhatóság hiányánál kell értékelni. DEÁK, 2017. 32-33. pp.

¹²⁹ I. BH.2006.277.

¹³⁰ I.BH.2013.324.

¹³¹ MOLNÁR ERZSÉBET: *A szándékosság és gondatlanság normatív fogalmának értelmezési problémái az immateriális bűncselekmények körében*. Acta Juridica et Politica. VII. évfolyam. 1. szám. Acta Universitatis Szegediensis. Szeged, 2018. 167. p.

¹³² GÁL, 2020. 20. p.

*Az önkéntességet kizáró akadály lehetséges szintjei.
3. ábra*

Az is kérdés lehet, hogy a leküzdhetetlenséget, elháríthatatlanságot miként lehet értelmezni. Az emberi természet, fizikum különbözőségéből fakadóan minden ember számára mást jelent a leküzdhetetlenség. Ebből fakadóan az következne, hogy nem az általános érvényű leküzdhetetlenséget kellene vizsgálni, hanem minden elkövetőnél szubjektíven kellene megítélni, mit jelent az ő vonatkozásában. A német ítélkezési gyakorlat ezen szubjektív megvalósítást veszi alapul.¹³³

IX. Az anomália lehetséges megoldásai

Az eddig írtak alapján megállapítható, hogy az önkéntességet egy negatív, és egy pozitív jelzővel lehet meghatározni. A dogmatika és a jelenlegi magyar joggyakorlat alapján a legfontosabb elemei az alábbiak: (i) (leküzdhetetlen) valós vagy vélt akadálytól való mentesség és a (ii) döntően belső indíttatás.¹³⁴ Azonban a legfelsőbb bírói testület két különböző álláspontra helyezkedik a határozatai alapján, mivel a jogegységi határozat a leküzdhetetlen akadályt, a későbbi döntés pedig a jelentősen nehezítő körülményt jelöli meg önkéntességet kizáró oknak.

Álláspontom szerint kétféleképpen lehetne feloldani a fennálló kollíziót: az egyik megoldás abban állhatna, ha új jogegységi határozatot hozna a legfelsőbb bírói testület annak érdekében, hogy a jelenlegi ellentmondást megszüntesse. Az új jogegységi határozatban

¹³³ BGH, Urteil vom 10.04.2019. – 1 StR 646/18

¹³⁴ Knut Amelung is ezen elemekkel határozta meg az önkéntesség fogalmát. *Önkéntes visszalépésről akkor beszélünk, ha a kísérletet törvényben szabályozott kényszerítő erő vagy egyéb, hasonló kényszersertől függetlenül, valamint a fizikai vagy pszichológiai természetű, kontrollálhatatlan reakció meghatározó hatása nélkül hagyják abba.* AMELUNG, 2008. 243-244. pp.

szükséges lenne meghatározni az önkéntesség fogalmát, és annak egyes elemeit is részletgazdagon körülírni. Elengedhetetlen továbbá az önkéntességet kizáró tényezők felsorolása is, amely hozzájárulna ahhoz, hogy az önkéntesség határai pontosan lefektetésre kerüljenek. Tekintettel a bemutatott jogtudományi álláspontokra, valamint a 4/2002-es Büntető Jogegységi Határozatra és az ismertetett bírósági határozatokra, véleményem szerint az önkéntességet továbbra is a leküzdhetetlen akadály kellene, hogy kizárja.

Az új jogegységi határozat hozatalán kívül az is egy lehetséges megoldási forma, ha a jogalkotó törvényben meghatározza az önkéntesség fogalmát egy értelmező rendelkezésben. Álláspontom szerint a két megoldási javaslat közül a legcélszerűbb az új jogegységi határozat hozatala. Az önkéntesség szorosan kapcsolódik az elkövető szubjektumához, alapos, sok szempontú vizsgálatot igényel. A lehetséges definíció egyes fogalmi elemei is meghatározásra szorulnak (mit jelent a döntően belső indíttatás, mikor leküzdhetetlen az akadály), így pontosabb körülírást igényel, mint amit egy értelmező rendelkezésben biztosítani lehet. Ebből következőleg egy rövid, tömör önkéntesség-definíció újabb értelmezési problémákat szülne, valamint a hosszú törvénymódosítási folyamat is megkerülhető lenne egy jogegységi határozattal.

X. Konklúzió

A kutatásom tárgya az önkéntes visszalépés intézményének vizsgálata volt. Az önkéntes visszalépés mint gyűjtőfogalom a kísérlettel, valamint az előkészülettől való visszalépést takarja, azon belül pedig a további, stádiumhoz illetve bűncselekménytípushoz illeszkedő visszalépő magatartásokat. Az visszalépő cselekmények egyéb ismérvei (objektív alkalmasság, végleges tervfeladás) kétséget kizáróan meghatározhatóak, azonban maga az önkéntesség egzaktan nem definiált sem a jogtudomány, sem a joggyakorlat által.

Bemutattam jelen jogintézmény magyar jogszabályi környezetét, történeti fejlődését. Ezután az önkéntesség meghatározására szolgáló pszichológiai és normatív elméleteket ismertettem, amelyeket a német büntetőjogi dogmatika munkált ki. Pszichológiai szempontból önkéntes az a cselekmény, ahol az elkövetőre nem gyakoroltak a körülmények olyan kényszert, amely nem adott neki más lehetőséget, minthogy az adott cselekménytől visszalépjen. Normatív perspektívából pedig az tekinthető önkéntesnek, ha a visszalépés motivációja a jogkövetés, vagy az elkövető szempontjából a visszalépés számára egy indokolatlan magatartásnak minősül. A két elmélet közötti különbségeket jogesetek elemzésével mutattam be.

A továbbiakban a magyar joggyakorlatot vizsgáltam, annak érdekében, hogy megállapítást nyerhessen, melyik elmélet dominál a jogalkalmazás során. Ennek eredményeképp arra a következtetésre jutottam, hogy a pszichológiai doktrínát használja a magyar bírósági gyakorlat, a normatívát teljes mértékben elutasítva.

A bírósági határozatok, valamint az egyik legfontosabb jogalkalmazói matéria, a 4/2002-es Büntető Jogegységi Határozat vizsgálata alapján kijelenthető, hogy az önkéntesség legfontosabb ismérve az akadálytól való mentesség és a döntően belső indíttatás.

A belső indíttatás vonatkozásában a *döntően* szó azt jelzi, hogy nem szükséges, hogy az elkövető saját elhatározása alapján lépjen vissza, azt kiválthatja akár a sértett könyörgése vagy egy harmadik személy megnyugtató jelenléte is, természetesen amennyiben az nem minősül elháríthatatlan akadállyal. Ezen körülmény pedig nem szükséges, hogy objektíve fennálljon, elég az is, ha az elkövető annak véli.

A joggyakorlat divergál a tekintetben, hogy hol húzódik az önkéntesség határa. A Kúria egy olyan határozatot hozott az előkészület vonatkozásában, amiben kijelenti, hogy az önkéntességet kizáró körülmény nem kizárólag elháríthatatlan akadály lehet, hanem az is elég, ha az elkövetés körülményeit jelentősen megnehezíti. A legfelsőbb bírói testület határozatának ratio decidendije szerint az önkéntes visszalépést, mint büntethetőséget megszüntető okot még kevesebb esetben lehetne alkalmazni. A Kúria döntését arra alapozza, hogy sem a jogdogmatika, sem bírósági határozat nem mondta még ki, hogy az akadállyal elháríthatatlannak kell lennie, amely álláspontom szerint helytelen indokolás.

A 4/2002-es kötelezően alkalmazandó, hatályban lévő Büntető Jogegységi Határozat is tartalmazza azt, hogy az önkéntességet a leküzdhetetlen körülmény zárja ki, valamint számos egyéb alsóbb szintű bírósági határozat. Az önkéntesség fogalmának ily módon szűkítése bármiféle normatív alap nélkül a nullum crimen sine lege scripta elvbe ütközhet, mivel egy szokásjog által kimunkált fogalmat alkalmazna a bíróság az elkövető terhére. Valamint a nullum crimen sine lege certa elv is sérülhet jelen esetben, hiszen a normaszöveg címzettjei a fentebb írtak alapján nincsenek tisztában azzal, hogy pontosan mi is minősül önkéntesnek, így eltérően alkalmazzák azt, ebből következőleg pedig jogbizonytalanság lép fel, ami pedig fenntarthatatlan.

A német judikatúra ezzel szemben egységes álláspontot képvisel ezen kérdéskörben. A vizsgált határozatok alapján megállapítható, hogy országukban a leküzdhetetlen, elháríthatatlan akadály zárja csak ki az önkéntességet, és leszögezik, hogy az önkéntesség kapcsán felmerült kétségeket az elkövető javára kell megoldani.

A fennálló határozatkollízióra az alábbi két megoldási javaslatot tettem. Álláspontom szerint meg lehetne szüntetni az anomáliát, ha a Kúria egy új jogegységi határozatot hozna jelen tárgykörben, minden nem teljesen egyértelmű szegmensre kitérve. Különös tekintettel ide tartozik a külső akadály leküzdhetetlenségének követelménye, vagy annak elhagyása.

A másik javaslatom pedig az önkéntesség fogalmának törvénybeli pontos rögzítése, amely a jogalkotó belátása szerint vagy tartalmazza a leküzdhetetlenség kitételét, de tekintettel arra, hogy az önkéntesség szorosan kapcsolódik az elkövetői szubjektumhoz, részletesebb magyarázatot igényelne a tartalma, így célszerűbbnek tartom a jogegységi határozat meghozatalát. Azonban a megoldási kísérlettől függetlenül elmondható, hogy amíg nem tisztázódik le, hogy pontosan hol húzódik az önkéntesség határa, és mikor lehet megállapítani ezen büntethetőséget megszüntető okot, jogbizonytalanság fog fennállni.

A dolgozatomat Wlassics szavaival zárnám: *„sokkal célszerűbb, ha a törvény határozottan megmondja, hogy mikor nem büntetetik a kísérlet, mintha a kísérlet fogalmi meghatározásából a contrario kell kiokoskodni, hogy a tettes akaratával történt abbahagyás nem büntetendő, ami könnyen eltérő magyarázatokra s a bírói gyakorlat ingadozására vezetne.”*¹³⁵

¹³⁵ FINKEY, 1905. 328. p.

Irodalomjegyzék

1. BALOGH ÁGNES – TÓTH MIHÁLY (szerk.): *Magyar büntetőjog. Általános Rész.* Osiris kiadó. Budapest, 2010.
2. BÁRD KÁROLY – GELLÉR BALÁZS – LIGETI KATALIN ET AL.: *Büntetőjog Általános Rész.* KJK- KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2002.
3. BELOVICS ERVIN: *Büntetőjog I. Általános rész.* HVGORAC. Budapest, 2017.
4. CHRISTIAN JÄGER: *Das Freiwilligkeitsmerkmal beim Rücktritt vom Versuch.* Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. vol. 112, no. 4, 2000. 783-810. pp.
5. CLAUS ROXIN: *Strafrecht Allgemeiner Teil Band II. Besondere Erscheinungsformen der Straftat.* C.H. Beck. München, 2003.
6. DEÁK ZOLTÁN: *A kényszer, az erőszak és a fenyegetés fogalma és jelentősége a magyar büntetőjogban.* Doktori Értekezés. Szeged, 2017.
7. DENNIS DOLD: *Eine Revision der Lehre vom Rücktritt vom Versuch.* Mohr Siebeck. Tübingen, 2017.
8. DOMOKOS ANDREA (szerk.): *Büntetőjog I. Általános rész.* Patrocínium Kiadó. Budapest, 2015.
9. FILÓ MIHÁLY- KOMPORDAY OROSZ NOÉMI (szerk.): *Büntetőjog Általános Rész.* Elte Eötvös Kiadó. Budapest, 2022.
10. FINKEY FERENC: *A magyar büntetőjog tankönyve.* Politzer. Budapest, 1905.
11. FÖLDVÁRI JÓZSEF: *A magyar büntetőjog. Általános rész.* Osiris Kiadó. Budapest, 2006.
12. GÁL ANDOR: *Gondolatok az előkészületi cselekmények kriminalizációjáról, különös tekintettel a bűncselekmény elkövetésére irányuló szándék felhívás nélküli kinyilvánítására.* Büntetőjogi szemle IX. évfolyam 2020/2. szám. 19-27. pp.
13. GELLÉR BALÁZS – AMBRUS ISTVÁN: *A magyar büntetőjog általános tanai I.* ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2019.
14. GÖRGÉNYI ILONA – GULA JÓZSEF – HORVÁTH TIBOR et al.: *Magyar büntetőjog általános rész.* Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2019.
15. HALÁSZ ELŐD – FÖLDES CSABA – UZONYI PÁL: *Német-magyar kézikönyvtár.* Akadémia Kiadó. Budapest, 2008.
16. HELLER ERIK: *A magyar büntetőjog általános tanai.* Grill Károly Könyvkiadóvállalat. Budapest, 1945.

17. HELMUT SATZGER: *Rücktritt – fehlgeschlagener Versuch und Freiwilligkeit*. JURA - Juristische Ausbildung, vol. 37, no. 3, 2015. 314-314. pp.
18. HORVÁTHY BALÁZS: *A jogösszehasonlítás és az európai integráció*. 2005. <https://mek.oszk.hu/03400/03435/03435.pdf> letöltve: 2023. 11. 13.
19. JENS BÜLTE: *Der strafbefreiende Rücktritt vom vollendeten Delikt: Partielle Entwertung der strafbefreienden Selbstanzeige gemäß § 371 AO durch § 261 StGB*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft , vol. 122, no. 3, 2010. 550-603. pp.
20. KARSAI KRISZTINA – SZOMORA ZSOLT – VIDA MIHÁLY: *Anyagi büntetőjog. Különös Rész II*. Iurisperitus. Szeged, 2013.
21. KARSAI KRISZTINA (szerk.): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2022.
22. KNUT AMELUNG: *Zur Theorie der Freiwilligkeit eines strafbefreienden Rücktritts vom Versuch*. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Volume 120. Issue 2. 2008. 205-245. pp.
23. LAURA FELDMANIS: *Freiwilligkeit – gleichzeitig der Eckstein und der Stolperstein bei der Behandlung des Rücktritts vom Versuch Die Bestimmung des Begriffes der Freiwilligkeit und die Abgrenzung vom misslungenen Versuch*. Juridica International. XX/2013. January. 206-214. pp.
24. LÁSZLÓ BALÁZS: *Erőszak, erőszakos magatartás, személy elleni erőszakos cselekmény – értelmezési kérdések a csekély súlyú, tömegesen előforduló bűncselelmények körében*. Büntetőjogi szemle. 2018/1. szám. 48-54. pp.
25. LÖW TÓBIÁS: *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről (1878.V.tcz) és teljes anyaggyűjteménye. – 1. kötet*. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság. Budapest, 1880.
26. TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ, SCHANDA BALÁZS, CSINK LÓRÁNT (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba. Az Alaptörvény és Magyarország alkotmányos intézményei*. HVG Orac. Budapest, 2023. 329-334. pp.
27. MOLNÁR ERZSÉBET: *A szándékosság és gondatlanság normatív fogalmának értelmezési problémái az immateriális bűncselekmények körében*. Acta Juridica et Politica. VII. évfolyam. 1. szám. Acta Universitatis Szegediensis. Szeged, 2018. 163-176. pp.
28. NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmény tana*. Iurisperitus. Szeged, 2019.

29. NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I.* Iurisperitus. Szeged, 2014.
30. PAULER IMRE: *Értekezések a társadalmi tudományok köréből.* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 2010.
31. POLT PÉTER (szerk.): *Új Btk. kommentár I. kötet.* Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó. Budapest, 2013.
32. ARNDT SINN, WALTER GROPP, FERENC NAGY (szerk.): *Grenzen der Vorverlagerung in einem Tatstrafrecht. Eine rechtsvergleichende Analyse am Beispiel des deutschen und ungarischen Strafrechts.* V&R Unipress. Göttingen, 2011.
33. THOMAS FISCHER: *Strafgesetzbuch mit Nebengesetzen.* 66. Auflage. C.H.Beck. München, 2019.
34. WLASSICS GYULA: *A bűnkísérlet és a bevégzett bűncselekmény. II. kötet.* Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1887.

Hivatkozott jogszabályok

1. 1878. évi V. törvény
2. 1950. évi II. törvény A büntetőtörvénykönyv általános részéről
3. 1961. évi V. törvény
4. 1978. évi IV. törvény
5. 2012. évi C. törvény A büntető törvénykönyvről

Hivatkozott joggyakorlat

1. 1160/B/1992. AB határozat
2. 4/2002 Büntető Jogegységi Határozat
3. Bfv.III.1.410/2019/10.
4. BGH, Beschluss vom 27. Februar 2003. – 4 StR 59/02.
5. BGH, Urteil vom 02.02.2022 – 2 StR 41/21.
6. BGH, Urteil vom 10.04.2019. – 1 StR 646/18.
7. BGH, Urteil vom 28. September 2017. 4 StR 282/17.
8. BH.1984.134.
9. BH.1995.440.
10. BH.1995.500.
11. BH.1997. 566.
12. BH.1999.543.
13. BH.2000.1.
14. BH.2001.204.

15. BH.2004.306.
16. BH.2006.174.
17. BH.2006.277.
18. BH.2011.1.
19. BH.2013.324.
20. EBH.2004.1110.
21. EBH.2008.1756.